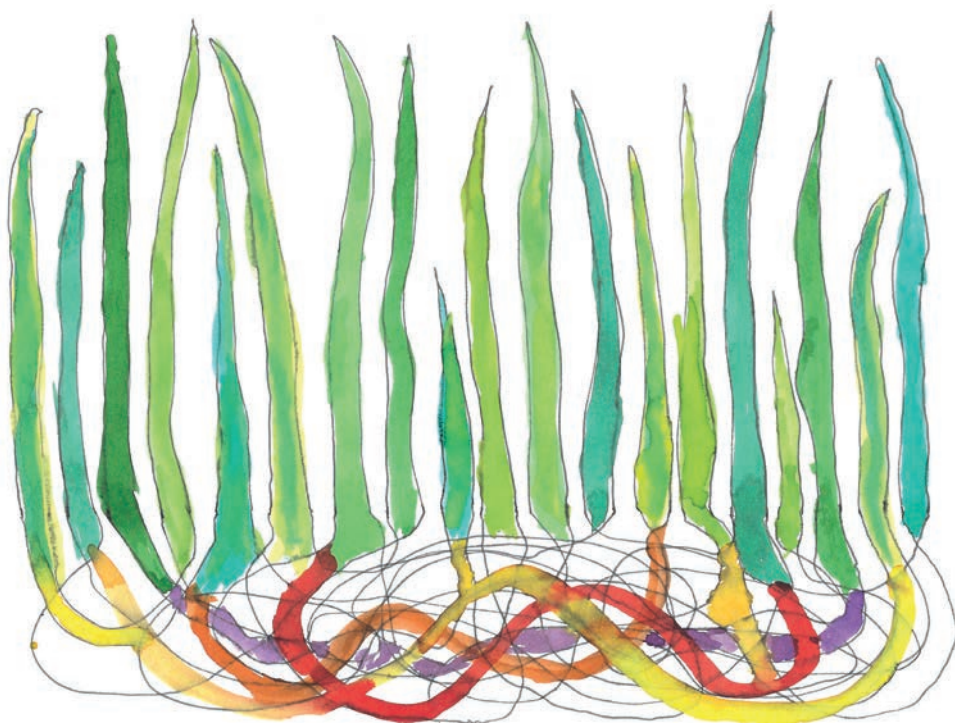

de baaierd

TIJDSCHRIFT VOOR ZEEUWSE LITERATUUR

2023 - jaargang 2/#1

Jan J.B. Kuipers Marloes Matthijssen Rogier de Jong
Jan Vantoortelboom **Elte Rauch** Rosann Kerckhaert
Ester Naomi Perquin teja van hofen Il Scaldamore
Aschwin van den Abeele **Ruud Halberg** Wim Hofman
Micha Braaksma Elizabeth van den Dries **Elly Glerum**
Dianne Hoogstrate

In dit nummer:

redactioneel	6		
schrijversgesprek			
Marloes Matthijssen - Elk heden projecteert zijn eigen verleden: Schrijversgesprek met Jan J.B. Kuipers	8		
essay			
Jan J.B. Kuipers - De truc van Siebenkäs	16		
gedichten			
Rogier de Jong - Wat ik van de lente weet	22		
Wereldvrede	24		
verhaal			
Elte Rauch - 14 dagen aan het water	25		
liedtekst			
4 Rosann Kerckhaert - De trein	29		
essay			
Jan Vantoortelboom - Als ik schrijf gaan er luiken open	30		
bekentenis			
Ester Naomi Perquin - Bekentenis	34		
gedichten			
Aschwin van den Abeele - Balans	35		
Mijn mensen	37		
Nog innen kir	39		
dagboekfragment			
teja van hofen - 2023 01 27		40	
gedicht			
Il Scaldamore - Hoogliedje		42	
gedicht			
Ruud Halberg - Omdat		43	
verhalen			
Wim Hofman - 4		44	
verhaal			
Micha Braaksma - Heineken of Hertog Jan		48	
lichte gedichten			
Elizabeth van den Dries - Zomerzotteke		50	
Elly Glerum - Transformatie		51	
dialogoog			
Dianne Hoogstrate - De vrouw van Martim		52	
gedicht			
Wim Hofman - Poëzieavond		56	
colofon			
		58	

Redactioneel

Joyce Pijnenburg

Beste lezer, beste abonnee,

Uw hoofdredacteur hier. Een vliegende kraai vangt altijd wat, zei mijn moeder regelmatig. Als oprichter en organisator van De Baaierd pik ik inderdaad van alles mee uit de wereld van de schrijverij. Zo zat ik deze week in Amsterdam een avondlang aan een caféstoel geplakt, naast een woordkunstenaar en docent Klassieke Talen die zich grote zorgen maakt. Hij merkt dat maar weinig collega's, leerlingen en aspirant-schrijvers nog bekend zijn met geschiedenis en met de canon van de literatuur. Wie in Nederland kent nog Fernando Pessoa, of zelfs Louis Couperus? En dat terwijl het nu Couperusjaar is!

De redactie van tijdschrift *De Baaierd* wil zich natuurlijk nooit ofte nimmer aan canonontkenning schuldig maken, en dat brengt me bij dit derde nummer dat voor je ligt. De Tachtigers bijvoorbeeld, wie waren dat eigenlijk? Lees het rondeel van **Rogier de Jong** en je krijgt misschien een idee, "want de G is in het seizoen!" Of **Elte Rauch**: nadat zij de brieven uit Veere van een beroemd verleden schrijver las, maakte haar pen overuren. Het resultaat staat in "14 dagen aan het water".

⁶ Vanzelfsprekend hebben we bij het samenstellen van dit nummer weer ons best gedaan om een baaierd aan genres en stemmen te plaatsen. Wel kan ik twee thema's ontwaren. Het eerste: *het schrijverschap: waartoe, waarheen en hoe?* En het tweede: *Zeeuwse schrijvers kijken naar binnen – of juist naar buiten? Waar vind je het 'ik'?* Verschillende bijdragen aan dit nummer laten bovendien zien dat die twee nauw samenhangen.

In zijn dichtbundel *Dogger* laat de in Westdorpe getogen **Aschwin van den Abeele** de Zeeuwse klei spreken als ware het een 'ik'. In dit nummer vind je drie gedichten uit de bundel – speciaal voor ons in dubbele taal. De redactie van *De Baaierd* is fan van de oersoep, en het karakter van het Dogger sprak ons aan: een imaginaire plek van klei, tussen verzonken dorpen. Want bestaan wij, zoals Zeeland, niet uit verdronken, gevonden, verzonnen en gewonnen land – en dat alles tegelijk?

Dat postuleert de Zeeuwse meester van dit nummer, **Jan J.B. Kuipers**, die zijn essay heeft gewijd aan een universeel mysterie: het gesplitste ik, ofwel de dubbelganger die in ons leeft. En in het schrijversgesprek geeft deze veelschrijver beginnende schrijvers twee adviezen. Ten eerste: een timmerman moet timmeren, dus lees, lees, en schrijf. En, ten tweede: ken de geschiedenis. Niet alleen van je genre, maar van alles – en dan met name van alles wat je fascineert. "Je moet een enorme voedingsbodem voor jezelf hebben

gemaakt, anders wordt het nooit wat," aldus Kuipers. Mijn vriend de classicus zou hier natuurlijk mee instemmen, en Kuipers' boek *Dromers en dweppers* hoefde ik hem, zo bleek deze week, ook al niet aan te bevelen, want hij had het net gekocht.

Over dubbelgangers gesproken: ik ben historicus van filosofie en religie, maar ook ik pretendeer niet veel meer te kennen dan de geschiedenis van wat me fascineert; en Fernando Pessoa, hét Portugese lid van de canon, heeft zeker mijn fascinatie. In een van de weinige stukken waar hij zijn eigen handtekening onder zette bekende de schrijver ons geen 'ik' te kunnen vinden. Daardoor schreef hij onder talloze 'heteroniemen' talloze gedichten met ieder een ander gevoel over leven en schrijverschap: een baaierd stemmen en een massa schrijvers vond hun weg uit de woelige inborst van deze modernist.

"Maar," schrijft **Ester Naomi Perquin** in haar bekentenis voor dit nummer. Maar, inderdaad: het lukte Pessoa maar niet van zijn caféstoel in Lissabon op te staan. "Maar," schrijft Perquin, "het leven is onmogelijk voor wie niet langer probeert te ordenen; hij of zij gaat aan de nuances, de tegenstrijdigheden, de chaos en veelheid ten onder."

Ik doe nog eens een greep uit mijn week. Niet alleen als redacteur en organisator, maar ook als schrijvende kraai pik ik van alles mee. Een paar dagen geleden bijvoorbeeld, toen ik theedronk met een veelgelezen meesterschrijver. We spraken over de nieuwe programma's van het Baaierd-gilde, en toen we het zakelijke gedeelte hadden afgerond had zij me nog iets anders te vertellen. Het boek dat ik in 2021 heb uitgebracht had ze met plezier en veel interesse gelezen. Maar ze vond wel dat ik een schrijfcoach had kunnen gebruiken, want erg toegankelijk is het echt niet geschreven. Direct na die mededeling vervolgde ze opbeurend dat ook zij, voordat iets ter perse gaat, altijd nog een passende meelezer inzet. Zoiets, zei ze, wenst ze mij gewoon ook.

Ik slikte, ik lachte. Ze had gelijk.

De chaos, de baaierd en de oersoep. Een lange geschiedenis van taal en uitdrukkingen, talloze stemmen van een veelvoud personen, en een enorm buiten dat misschien ook wel binnen is: ze zijn er als gasthuis of café, om als schrijver even in te verblijven, in verveling of verwarring, tot je niet anders kunt dan de pen weer oppakken en aan het ordenen slaan. Misschien na een goed advies.

Elk heden projecteert zijn eigen verleden:

Schrijversgesprek met Jan J.B. Kuipers

Marloes Matthijssen

Gij weet dat het ganse verschil tussen een historie en een roman dikwijls daarin bestaat, dat de eerste waarheden behelst die niet waarschijnlijk zijn, in plaats dat de laatste verdichtsels begrijpt die behendig alle schijn van waarheid zijn gegeven.

(Justus van Effen, begincitaat van Jan J.B. Kuipers, *Kleine Leviathan*, Mechelen: Verschijsel)

Jan J.B. Kuipers is geboren in Zaamslag in 1953. Hij is schrijver en dichter en werkte als documentalist bij Erfgoed Zeeland. Hij publiceerde meer dan tachtig boeken en honderden artikelen, waarschijnlijk tikt hij de duizend wel aan. Bijna elk genre van de letteren heeft hij beproefd, van de avonturenroman tot de zedenschets (zijn vaste rubriek ‘de juiste verkeerde verbanden’ in tijdschrift *Ballustrada*); kinderboeken, thrillers, fantasy en SF. Hij maakte teksten voor smartlappen, publiceerde essays in *Hollands Maandblad* en gedichten in *De tweede ronde*. Hij won twee keer de King Kong Award, de Millennium Award, de Zeeuwse Boekenprijs en de Gorcumse Literatuurprijs. Een aantal verhalen en romans maakte hij samen met zijn broer Gert, die in 2022 overleed.

Mario Molegraaf schreef: “hij is de meest veelzijdige schrijver die ik ken, van Zeeland, van Nederland, van heel de wereld. De keerzijde daarvan is dat je de échte Jan J.B. zelden of nooit in de ogen kijkt.” En het is waar, op auteursfoto’s draagt hij vaak een zonnebril. In online boekenwinkels en zelfs de bibliotheekapp is een persoonsverwarring ontstaan met een andere Jan Kuipers, die schrijft over productiviteit en leiderschap (met hoopvolle titels als *Creëer wind mee: Profiteren van de natuurwetten van leiderschap*). Tijdens de sinistere vertelwandelingen die we samen organiseerden werd hij standaard gevolgd door een groepje merkwaardig stille kauwen. Wisten zij meer van wat er gaande is? Joyce en ik gaan het proberen te achterhalen in het vriendelijke dorpje Kattendijke.

We krijgen enorme stroopwafels van partner Heleen Dekker. Zij werkt in de zorg en fotografeert, ze verzorgde het beeldmateriaal bij veel boeken. “En ik maakte indexen toen dat nog niet met de computer kon, dan lagen er honderden vellen uitgespreid in de woonkamer.” Ze maakten samen het succesvolle reisboek *111 plekken in Zeeland die je gezien moet hebben*, met pittoreske plekjes langs leilindes en de kerncentrale. Sowieso gingen ze graag samen op reis, als er weer research gedaan moest worden naar oude beschavingen.

Als je zoveel hebt geschreven, dan doe je toch ook heel veel dingen niet?

Jan: “Ik heb wel in allerlei bandjes gezeten.” Heleen: “Soms belt hij me op, waar de soeplepel ligt. Koken en schoonmaken doet hij niet.” Jan: “Ik help wel met stoffen.”

Heleen: “Ja, de laatste paar weken misschien.”

Jan: “Hoe ouder je wordt, hoe meer stof en viezigheid je genereert. Het is een soort voorbode van de totale afbraak.”

Het schrijven is een positieve dwangneurose. Ik moet het elke dag doen. Ik kan er alles in kwijt, mijn nieuwsgierigheid en obsessies, fascinaties.

Wat betekent schrijven voor jou?

“Het is een positieve dwangneurose. Ik moet het elke dag doen. Ik kan er alles in kwijt, mijn nieuwsgierigheid en obsessies, fascinaties. Maar het gaat me vooral om het ambacht, het formuleren van teksten, zinnen. Ik wil zoveel mogelijk genres beheersen.”

Tachtig boeken, duizend artikelen, hoe werkt dat in het brein? Weet je dan vrijwel alles?

“Zodra je met een onderwerp klaar bent dan zakt het helemaal weg. Je kunt het wel weer oprakelen, maar ons brein is helemaal niet gemaakt op parate feiten.

Non-fictie schrijven vind ik wel makkelijker dan fictie. Want het is geen wetenschap, je bent anekdotes aan het delen. De feiten moeten wel kloppen, maar het gaat om het vertellen. Het hoeft geen brij van namen en jaartallen te worden. Ik ben geen academicus, ik heb de MO-akte geschiedenis gedaan na de middelbare school. Via een omweg kwam ik op de Nutsacademie terecht, na wat leuke vertragingen.”

Dan heb je je eigen interesses, maar ook opdrachtgevers die je vragen je ergens in te verdiepen?

“Ik ben net klaar met een serie voor Walburg Pers: ik mocht een lijst aandragen met onderwerpen en dan kozen zij er een aantal uit die ze enigszins commercieel achtten: de Vikingen, de Hanze, de beeldenstorm. Geschiedenis voor een algemeen publiek, met mooie verhalen. Vroeger had je de Time Life-boeken, die stonden vol met kaders. Je hebt felle tegenstanders van de kadertekst maar ik gebruik ze graag. In kaders kun je zijpaadjes en merkwaardigheden kwijt die je tegenkomt tijdens het researchen.”

Erfgoed Zeeland was jarenlang de grootste opdrachtgever, daar hebben we elkaar ook ontmoet.

“Ik heb aan de encyclopedie van Zeeland gewerkt, eind jaren zeventig, misschien wel de mooiste baan die ik ooit heb gehad. Daarna ben ik in het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten terechtgekomen, dat werd later de SCEZ – Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland. Ik heb het Zeeuws Archeologisch Depot opgezet en werkte aan artikelen en boekprojecten. Het kastelenlexicon, indexen van verdronken dorpen, prachtig werk.

Ik zat ook bij de personeelsvertegenwoordiging, we waren boos dat provincieambtenaren wel een vroege uittreding hadden en wij niet. Maar ik was er tot het bittere eind in dienst en doe nog steeds freelancewerk.

We wisten in september niet of we in januari nog werk hadden, we werden zeer ad hoc gesubsidieerd door de provincie en de rijksdienst. Onze stoelen hadden rafels die tot op de grond gingen, we hadden zelf maar een tuinameublement en een koffiekant bij het grofvuil weggehaald voor de pauzemomenten. Je mocht toen nog overal roken en als asbak gebruikten we schedels, van de nonnetjes van het klooster Soetendaale bij Serooskerke. Na twintig jaar werden we eindelijk in een systeem gepast en kwamen er gelden los. Toen moest er ineens een huisstijl komen, waar ook de houtkleur van de nieuwe bureaus op werd afgestemd.”

**We richten steeds andere lantarens op het verleden.
En het verleden is geduldig, je kunt er alles en niets in vinden.**

Je hebt altijd fictie en non-fictie door elkaar geschreven.

“Fantasy is een leuk tegenwicht voor feitelijke genres. De academische historie zegt het liever niet, maar de scheidslijn is vaag, tussen de projectie van je eigen geestesinhoud en wat je vindt in het verleden. Archeologie is veel speculatie en elk heden projecteert zijn eigen verleden, vooral als het in populaire sferen terechtkomt. Er zijn ook historische modes: als er over één onderwerp genoeg theses zijn geschreven kiest de volgende generatie een compleet ander territorium. We richten steeds andere lantarens op het verleden. En het verleden is geduldig, je kunt er alles en niets in vinden. Er is zeker vooruitgang in kennis, maar het blijft altijd zacht en subjectief. Er zijn geen waarden die beklijven.”

Al die genres beoefenen, heeft dat ook nadelen?

“Je komt overal. Maar je hebt altijd één been binnen- en één been buitenboord, en dat zij dan maar zo. Ik heb echt wel bewondering voor specialisten, maar zelf zou ik dat nooit kunnen. Het is buitengewoon beperkend. De generalist vliegt overal langs, wordt door geen enkele vakspecialist serieus genomen, ‘die weet er niet genoeg van’. Maar je kunt wel verbanden leggen die de specialist niet ziet. Ik zie de grote lijnen door de eeuwen heen.”

Wat steeds terugkomt en alles verbindt is humor, zwart en absurd. Zoals in de uitingen van de *Breezandsche Courant*, een multimediaproject met broer Gert (“beiden moeilijke jongens met een sterk gevoel voor rechtvaardigheid, tenminste waar het de eigen rechten betrof”, uit de autobiografische bundel *Echografie*). Ze groeiden op in een disfunctioneel gezin en creëerden

misschien daarom graag disfunctionele situaties, omdat humor het allemaal een beetje draagbaar kan houden. De krantenkoppen in Breezand spraken boekdelen:

“Militie ‘Liefde en Harmonie’ slaat opstand neer.”

“Weer volkstuinierder op jammerlijke wijze om het leven gekomen.”

Zodra mensen zich organiseren in groepen moet je op gaan passen, zelfs in het vredige Breezand.

Gaat je wantrouwen voor clubjesdrang heel ver? Want je schaat in je essay “De truc van Siebenkäs” inclusiviteit en diversiteit in hetzelfde rijtje dwangverhalen als godsvrucht, plicht en vaderland. Maar aan die eerste twee zitten vele lagen aan verborgen machtsstructuren verbonden: wiens stem gehoord mag worden en wie moet zwijgen. Wij zien daar juist emancipatie en rechtvaardigheid in.

“Tja, bij *Ballustrada* zijn we niet woke. Het gaat mij om de onverwoestbare patronen van ons gedrag achter elk heersend narratief. Als ongeneeslijke cynicus vind ik het een sport om met één korte zin grote idealen weg te zetten. En dan juist diep in te gaan op twijfels en paradoxen. Dwang in samenwerking met technologie vind ik wel een heel enge beweging, zie wat ze kunnen in China en Iran met gezichtssurveillance. En de nazi’s zijn weer terug, wie had dat verwacht? Op Walcheren is de Kabouterbeweging ontstaan, door Roel van Duijn op boerderij Loverendale. Dat was een sympathieke club, die een ecologisch gerichte, anarchistische samenleving nastreefde. Helaas mondde ook dat al snel uit in onmin en drugsverslavingen.”

Als ongeneeslijke cynicus vind ik het een sport om met één korte zin grote idealen weg te zetten. En dan juist diep in te gaan op twijfels en paradoxen.

Je beschouwt jezelf als een anarchist?

“Mijn broer zei altijd: waarom zou ik me moeten aanpassen aan de dictatuur van de meerderheid? Ik ben altijd wantrouwig geweest tegenover grote idealen. Er is altijd projectie: wij zijn goed en zij zijn slecht. Maar we zijn allemaal even goed en even verrot, dat is mijn heilige overtuiging. En je kunt pas ergens komen als je dat erkent. Dat kwaad kleeft ons allemaal aan. Ik lijk wel christelijk zo, en ik geloof nergens in. Maar toch: al dat vingerwijzen, mensen die denken dat ze de denkpolitie kunnen zijn. Dát is een racist, een seksist, een communist – pas als je ziet dat je het zelf ook doet kun je misschien iets veranderen. Maar niet heel veel. Het is onze zoogdierenaar, het kuddegedrag, dat ons in de weg blijft zitten.

Ik noem mezelf een anarchist, maar geen politieke. Politieke anarchisten zijn bekrompen mensen, daar was ik snel klaar mee. Die zijn helemaal niet voor de vrijheid, die willen anderen hun wil opleggen. Vroeger was ik beïnvloed door Max Stirner:

het egoïsme, eigenbelang als drijfveer. Maar hij verstrikte zich – zoals iedereen – in zijn eigen concepten. En er blijft ook weinig van over als je het helemaal doordenkt. Bevrijding van dogma's wordt zelf ook weer een dogma. Ik las over de Anarch van Ernst Jünger, jezelf innerlijk onafhankelijk maken van ideeën en gezagsstructuren. Ik ben nu weer veel bezig met het fenomeen macht. En de grote drang van de massa tot onderschikking, fenomenaal opgesteld door Etienne de la Boétie met zijn *Vertoog over de vrijwillige onderdanigheid*. Hij was pas 18 jaar toen hij dat schreef, het manuscript komt uit 1576. Hij schreef een aanklacht tegen de tirannie: mensen die de macht hebben en willen zijn per definitie onbekwaam. Dat deed hij via voorbeelden uit de oudheid, om veilig zijn eigen tijd te bekritisieren. 'Zij zijn alleen maar groot omdat wij knielen.'

Ik geloof wel in een vrede en goed bestaan voor iedereen. Maar dat zal eerder gaan via sociale voorzieninkjes, goede openbare scholen en het terugdraaien van de nefaste privatiseringen, dan dankzij onze aard en idealen. We willen bij een club horen, die is dan meteen de beste, en dan begint de ellende. Veel schrijvers en kunstenaars zijn eenzamen, om maar een mooi Vlaams woord te gebruiken. Helemaal niet bezig met wat het nut is voor de maatschappij. Je hebt een uitgever nodig en lezers, een galerie en toeschouwers. Maar dat groeit omdat je iets maakte, niet omdat je denkt 'nú ga ik het verschil maken', dat is wel erg negentiende-eeuws. Zoals de übermensch, de klassenstrijd. Schrijven gaat niet om zaken oplossen, maar meer om het bezweren. Je hoeft geen reden te hebben om een boek te maken of te lezen. Waarom zou je een schilderij maken, wat is daar het nut van? Je doet het omdat je het graag wil, omdat je het kan. Ik wil kennis verwerven, zonder veel illusies dat dat dé kennis is. Waarheidsgetrouw, ook al is dat waanzin. Met veel humor en relativering."

**Schrijven gaat niet om zaken oplossen, maar meer om het bezweren.
Je hoeft geen reden te hebben om een boek te maken of te lezen.**

Je maakte zelf onderwijsmethodes voor geschiedenis en hebt je hele leven lang onderzoek gedaan. Dan heb je de omgang met informatie wel enorm zien veranderen.

"Ik schreef voor de Bevelandse kabelkrant, een kop mocht vijf tot zes woorden bevatten en moest dikke rapporten samenvatten. Dat waren heerlijke puzzels. Soms, als ik na een feestje niet kon slapen, dan ging ik op de brommer naar Goes, om nog wat stukjes voor te bereiden. Ik had ook jarenlang een pagina in de *Scheldebode*. Dan moest je je stukken tikken in voorbedrukt kopijpapier. We woonden toen in Middelburg en dan liepen we elke zondagavond naar het station, naar de trein van acht uur. We gaven een speciale enveloppe aan de machinist en die bracht het nieuws naar Breda. Research deed je in de bibliotheek. Nu zijn er zo ontzettend veel bronnen. Alleen al

die lawine van scripties die je kunt downloaden, geweldig. De bibliotheek van Goes is meer een café geworden, elk boek dat ik wil moet ik van elders betrekken. Ik vind de krantenbanken van Delpher fantastisch maar ik ben wel bezorgd over de toestand van de krant. Als je gaat meten hoeveel clicks een artikel genereert, waar moet dan het prille en buitenissige heen?"

**Je wil dat je hersens beter werken maar ook dat ze het niet meer doen.
Die tegenstrijdigheid over toebehoren en ontsnappen zit ook
in het werk van mijn favoriete schrijvers.**

Je laatste twee boeken gaan over de tegencultuur. *Dweepers en dromers* over de periode 1890 tot 1940, en *De vlucht naar boven* over de jaren zestig en zeventig.

"Je ziet vanaf de jaren zestig een enorme welvaartsstijging. Als jeugdige kon je je identiteit veel sterker uitdrukken door geld te besteden – plaatjes kopen, kleding. Allemaal met dank aan het kapitalisme waar je je zo fanatiek tegen afzette. De tegencultuur was een escapisme, zoals fantasy dat is. Het verlangen om te ontsnappen, om er iets beters van te maken. Met wierook, vloeistofdialysen, LSD. Je wil dat je hersens beter werken maar ook dat ze het niet meer doen. Die tegenstrijdigheid over toebehoren en ontsnappen zit ook in het werk van mijn favoriete schrijvers, zoals Louis Ferron en H.P. Lovecraft. Bezeten schrijvers met een obsessieve stijl."

Hoe begon je aan fantasy en SF?

"Ik ben ooit in die scene gerold door een SF-verhaal te schrijven, ik maakte het voor mijn broer omdat hij van dat genre hield. Science fiction, fantasy, horror: er zitten geweldige verhalen bij met een enorme vrijheid, maar ook gigantische bagger. Iedereen die het leest is meteen ook maar schrijver, en publiceert dan zelf. Het lijkt een beetje op de punkbeweging, met al die eigen labeltjes. Als het aanslaat dan heb je echt zelf iets gecreëerd. Maar meestal is er geen flauw besef van geschiedenis, van het ambacht van muziek en schrijven. Als ik nog heel even mag, als 'opa vertelt': die lui in de jaren zeventig in de SF-scene, die wisten alles. Van wetenschap, godsdienst, filosofie. Nu lezen ze alleen nog fantasy of young adult en is het niveau enorm gezakt, ze beheersen de taal niet. Willen dat niet. Snappen dat niet."

Heb je tips voor schrijvers?

"Het helpt als je het ambachtelijke erkent en eert. Door veel te lezen, veel te schrijven. Een timmerman moet timmeren, anders wordt-ie nooit een goede timmerman. Harry Mulisch beweerde altijd dat hij geen lezer was, maar die heeft in zijn jeugd onnoemelijk veel gelezen. Hij had op den duur geen tijd meer om te lezen, hij moest schrijven. En

dat is het natuurlijke proces: je oriënteert je, zuigt alles op wat er te lezen en ontdekken valt. En dan ga je aan de slag, met minder leestijd. Maar je moet wel een enorme voedingsbodem voor jezelf hebben gemaakt, anders wordt het nooit wat.”

Wat is je favoriete boek uit je eigen oeuvre?

“Ik denk *Brommers, gitaren en spandoeken*, over popmuziek en activisme in Zeeland. Daarop kwam zo’n grote respons, mensen kwamen aan de deur met plakboeken: gebruik maar wat je wil! Het was een project samen met het Zeeuws Archief, met een grootse tentoonstelling. Iedereen was zo enthousiast om het te maken, herinneringen op te halen. Zo’n boek was er ook nog niet, over die tijd in Zeeland. We kregen veel hulp en prachtig materiaal van Henk Feij, die was muzikeredacteur bij Omroep Zeeland en muzikant. Heleen maakte de index, met aantekeningen over al die honderden namen en plaatsen. Ons boek echode nog lang door.”

Vaak zijn poëziebijeenkomsten vreselijk saai, alsof je bij een kerkdienst zit. Ik ging heel hard voordragen, soms zelfs met een megafoon, dat werkte altijd als een speer.

Schrijf je nog steeds gedichten?

“Af en toe nog wel. Al hoef ik geen bundels samen te stellen van mezelf. Ik ben twee jaar stadsdichter van Middelburg geweest, dat was een vreemde functie, je bent een soort heraut. Je doet het voor de stad en moet jezelf dus op een groot publiek richten. En dan vond ik dat daar veel optredens en voordrachten bij hoorden, omdat het ambt toch zichtbaar moest zijn. Poëzie om voor te dragen is wel heel anders dan poëzie die gemaakt is om gelezen te worden. *Ballustrada*-collega André van der Veeke trok ten strijde tegen hermetische poëzie, maar zelf ben ik wel een aanhanger van ongrijpbare gedichten, zoals van de Antwerpse dichter Gust Gils. Volkomen onbegrijpelijk, maar meestal prachtig. Als het werkt dan werkt het, wat het ook is. Bij voordragen ga je meer naar het lied, het moet een zekere resonantie opleveren. Vaak zijn poëziebijeenkomsten vreselijk saai, alsof je bij een kerkdienst zit. Ik ging heel hard voordragen, soms zelfs met een megafoon, dat werkte altijd als een speer. Gewoon een beetje schreeuwen, dat trekt altijd de aandacht.”

En wat is je favoriete fictieboek?

“Misschien *Kleine Leviathan*, over een namaakdokter in Brouwershaven die kwistig de klisterspuit hanteerde. Gebaseerd op een figuur uit de achttiende eeuw, Abraham Maggaris. Ik genoot ook van het schrijven van de drie Siebe Edens-thrillers. De laatste was *De Put* en die zat vol sleutelfiguren, Zeeuwse prominenten.”

Een ervan schreef zelfs een recensie op bol.com onder de schuilnaam Johanna de Put: “het boek beschrijft onverhuld echte personen die hier niets van weten. Gevaarlijk spelletje in deze tijd”.

Jan en Heleen lachen. “Mijn Groningse speurder Siebe Edens verdwaalt steeds in Zeeland, in zaken volodeloos geweld. Met heksenkringen die zichzelf willen laten subsidiëren, orgies bij maneges en malafide museumdirecteuren. Culminerend in een bestorming van Omroep Zeeland met kalasjnikovs. Maar het allermooiste vind ik het schrijven van korte verhalen, verhalen op de grens van het fantastische. Bovenrealistisch.”

En hoe bizar een verhaal ook is, als het goed geschreven is kan het een plaats krijgen in *Ballustrada*, waar je al sinds 1990 redacteur van bent.

“We bestaan nu zevenendertig jaar, zonder subsidie, met dank aan de lezers en donateurs. We hebben een mondiaal netwerk door de mailart van Ko de Jonge. En we geven onszelf een regionale functie, nodigen steeds schrijvers en dichters uit. Vertalen mooie dingen, geven soms een compleet nummer uit handen aan dichters, zoals met de Laaglandse poëzie. Het gaat nu wel een beetje piepen en kraken, maar we gaan door tot het einde der tijden.”

Als we als redactie bij elkaar komen is het meer cabaret dan educatie. We zijn absoluut niet politiek correct, hebben allemaal een hekel aan de breinpolitie van tegenwoordig.

Als schrijver heb je het nodig dat er een netwerk is, dat je kunt leren van elkaar. Was en is dat bij *Ballustrada* ook zo?

“Als we als redactie bij elkaar komen is het meer cabaret dan educatie. We zijn absoluut niet politiek correct, hebben allemaal een hekel aan de breinpolitie van tegenwoordig. Maar je leent elkaar boeken uit, wijst op mooie passages, wisselt dingen uit over films en muziek. Het schrijven moet je echter alleen doen. Doen, doen, doen, pas dan kun je het leren. De regels in de schrijverij gaan niet veel verder dan grammatica, spelling, stijlbeheersing. Sommige dingen werken bij een publiek en andere niet. Maar de pure act van het schrijven is leren om op jezelf af te gaan. Met gebruikmaking van wat je hebt gelezen en beleefd.”

Tachtig boeken. Zijn er nog waar we niet van weten? Heb je geen stiekeme pseudoniemen?

“Misschien wel, maar dan alleen om die Jan Kuipers aan de kaak te stellen, hoe fake die vent is.”

De truc van Siebenkäs

Jan J.B. Kuipers

*‘t Is me of ik mijzelf aanstaar, een vreemden’
dubbelganger die mij hoont met z’n onbegrepen blik.
(Nico van Suchtelen, *De tuin der droomen*)*

“Een ik, het middelpunt van de aarde, en als mijn ik weg is, wie valt dan met mijn middelpunt samen? Wie betreft mijn kleine uitkijkpost?” Aldus een verontruste F.B. Hotz in “In dood water”.¹

Niemand natuurlijk, niemand betreft je uitkijkpost. Jij *was* je uitkijkpost. Maar er is een ontsnappingsroute. Volg het spoor van de dubbelganger en je belandt in een spiegelpaleis waar het einde letterlijk zoek is.

Dit dubieuze spoor is in onze streken voor het eerst uitvoerig belicht in – uiteraard – een roman: Jean Paul Richters tweedelige *Blumen-, Frucht- und Dornenstücke oder Ehestand, Tod und Hochzeit des Armenadvokaten F. St. Siebenkäs im Reichsmarktflecken Kuhschnappel* uit 1795/96, een mengeling van satire en romantische thematiek. De in een ongelukkig huwelijk gevangen Firmian Siebenkäs raadpleegt zijn vriend Leibgeber – die zijn *Doppel(t)gänger* is; in hun jeugd hebben beiden zelfs hyperromantisch van naam geruild. Leibgeber komt met een advies dat prima past bij zijn suspecte identiteit: Siebenkäs moet zijn eigen dood vervalsen en kan vervolgens een nieuw leven beginnen. Zo gezegd, zo gedaan en de beloning laat niet lang op zich wachten. Siebenkäs ontmoet zijn zielsverwant Natalie en verbindt zich met haar in een ‘bruiloft na de dood’.

De dood, ja, die moet overwonnen worden, daar draait alles om, al is het maar op papier en al gaat het om een gefakete dood. Zonder doodsbesef geen beschaving en zonder ik-besef geen doodsproblematiek (hoewel ook dieren in nood een bijna waanzinnige overlevingsdrang vertonen). Ons ik wortelt natuurlijk óók in de leegte, het staat net als de dood buiten alle intelligibele categorieën, het is een ‘ontwijkend ik’, oordeelt Van Peursen: “Wanneer ik over mijzelf nadenk, kan ik mijn verleden, mijn uiterlijk, mijn stemmingen van nu a.h.w. voor mij stellen. Maar te midden van deze objectieve gegevens tref ik nimmer een afzonderlijk ‘ik’ aan (...). En wanneer ik over dat ‘ik’ ga nadenken, dan staat er weer een ‘ik’ achter de rug dat déze reflectie uitvoert. Het wordt een jacht tot in het oneindige, waarbij het ‘ik’ een ontwijkend ‘ik’ blijkt te zijn.”² Dat wist Arthur Schopenhauer toch pakkender te verwoorden: “Terwijl we greep

Illustratie: Jona Biemans

proberen te krijgen op onszelf, blijkt tot onze schrik dat we niets anders najagen dan een regelrecht spook.”

Kortom, het ik bestaat helemaal niet. Experimenteel onderzoek heeft bovendien talloze malen aangetoond dat onze handelingen allang in gang zijn op het moment dat ‘ik’ de beslissing ertoe neem.

En *toch* bestaat het ik. Wie het ontkent is een raddraaier, al schijnt het een product te zijn van ‘het denkende’, een anonieme instantie die ik tegen alle argumenten in als mijn voortbrengsel zie: een onoplosbare dubbelheid, een *strange loop* van het bewustzijn.

Zijn latere schoonzoon Ernst Förster maakte ooit een kleurtekening van Jean Paul. De al wat oudere schrijver (hij stierf in 1825) zit genoeglijk in een prieeltje in zijn tuin aan een rond tafeltje te werken, boeken, inkt, fles en glas onder handbereik. Zijn hond ligt onder de tafel biedermeierisch te slapen. De auteur staart naar een onbestemde plek in de verte, misschien het oneindige waar je volgens hem slechts op vleugels kon komen en niet via een trap; zijn blik rust niet op het papier, het creatieve proces is in gang in zijn hoofd. Jean Paul draagt een pet en is omgord met een ruime schoudertas, alsof hij elk moment kan opstaan om als een postbode van de verbeelding de wereld in te trekken. Maar onze immobiele vliegenier blijft natuurlijk zitten, zoon van Beieren en het Fichtelgebergte, satiricus en tegelijk gevangene van het kleinstedse, kleinburgerlijke leven, diep verworteld met zijn eigen kleine uitkijkpost. Je hoort bijna hoe het zachte ruisen van de Donau zich vermengt met het gelispel van het lommer in deze bescheiden, vredige tuin.

In deze sfeer kun je je de wieg van Siebenkäs goed voorstellen, als knipogende introductie tot het dubbelgangersthema dat toch vooral extreem unheimisch zal blijken. Zoals het in de Romantiek betaamt, leefden beide oriëntaties bij Jean Paul in een en dezelfde borst. In *Siebenkäs* nam hij ook de “Rede des toten Christus vom Weltgebäude herab dass kein Gott sei” op, een visioen van radicale onttovering: “und alle Toten riefen: ‘Christus! ist kein Gott?’ Er antwortete: ‘Es ist keiner.’”

De opgang van het dubbelgangersmotief in de negentiende eeuw moet te maken hebben met het verval van de oude zekerheden en identiteiten. De Verlichting had de hemel neergehaald, inclusief ons eeuwige thuis aldaar; de onverderfelijke tuinen en priëlen van het paradijs en de dierenriem met zijn rijke symboliek waren verzwolgen door een zwart en bodemloos ravijn waarin hemellichamen zich voortbewogen in gehoorzaamheid aan blinde wetmatigheid. Descartes had de ziel al vóór 1650 van het lichaam gescheiden, zodat deze kon ontvliden en oplossen in betekenisloosheid. De la Mettrie, met zijn gulle lach en olijke baret, reduceerde datzelfde lichaam in 1747 tot louter biologische machine. De grote trek naar de steden met alle ontworteling van

dien kon beginnen; de steden, waar onze biologische machines in dienst zouden staan van de ware Machine. De productie van dingen, steeds meer dingen en onderdelen om nog meer dingen te maken, schoot omhoog. We hadden onszelf deels achtergelaten in onze oude vertrouwde omgeving met haar belachelijke traagheid en overzichtelijkheid; met steeds zwakkere draden bleven we door onze herinneringen en bedrieglijke nostalgie verbonden met die archaïsche afdruk van onszelf, het verblekende dubbel dat zijn lippen wel bleef bewegen, maar dat al snel volkomen onverstaanbaar was geworden.

Het duurde na Jean Paul niettemin nog bijna een eeuw voordat onze dubbelheid zich definitief in de literaire conventie had geworteld, dankzij (ik noem wat koplopers) E.T.A. Hoffmann, Fjodor Dostojevski, Guy de Maupassant, Oscar Wilde en zelfs Hans Christian Andersen en Schubert met zijn *bleicher Geselle*. Vaak ging het om vermenging van moderne bekommernissen met de oude mythologische motieven van schaduw en spiegelbeeld.

Ook de wetenschap aanvaardde de dubbelheid, zij het dat deze werd geïnternaliseerd, ingekapseld. Maximilian Dessoir, psycholoog, amateurgoochelaar én bedenker van de term parapsychologie, betoogde in *Das Doppel-Ich* (1889) dat de mens uit twee lagen bestaat: het boven- en onderbewustzijn; Frederik van Eeden ging hem met zijn *Ons dubbel ik* (1888) net voor. Twee jaar voordien was de *Strange case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* verschenen, Robert Louis Stevensons beroemde roman over het gespleten ik die de deur naar de *popular culture* opende, tot in de exotische domeinen van *Twin Peaks* en Marvel Comics in onze dagen. De SF-film *Doppelgänger* (1969) draait zelfs om de ontdekking in 2069 van een complete tegenhanger-planeet aan de andere kant van de zon, waarvan het bestaan door een dubbelagent (!) aan ‘het Oosten’ wordt onthuld, zodat ‘het Westen’ actie moet ondernemen. Het einde van dit pulpachtige verhaal voegt zich naadloos in de gotisch-romantische traditie: Jason Webb, voormalig directeur van de European Space Exploration Council (EUROSEC), woont in een verzorgingshuis, hij is geestelijk en lichamelijk sterk achteruit gegaan. Wanneer hij zijn beeld in een spiegel ontwaart rijdt hij zijn rolstoel snel naar voren en tracht het spiegelbeeld te grijpen. Daarbij rijdt hij het glas kapot en overlijdt aan de gevolgen. Natuurlijk! In Otto Ranks overzicht van het dubbelgangersmotief in de literatuur (*Der Doppelgänger*, 1925) is de dubbelganger, behalve sterk verwant aan narcistische zelfverliefdheid en een uitdrukking van de mentale structuur van de dichter, het zelfstandig geworden spiegelbeeld, dat staat voor de splitsing van het ik en de dreigende dood. De ontsnapingsroute van de dubbelganger voert door het spiegelpaleis naar zijn eigen beginpunt.

Aan het begin van de twintigste eeuw probeerde Adler met zijn *Individual-psychologie* nog een dam op te werpen tegen de versplinterende individualiteit en benadrukte onze rol als gemeenschapswezen en drager van het *Gemeinschaftsgefühl*.

Maar het hek was allang van Adlers dam, William James onderscheidde in *Principles of psychology* (1891) al een cluster van vier ikken: het pure zelf (als filosofische categorie), het materiële zelf (inclusief lichaam, kleding, bezit, woning en zelfs woonplaats), het sociale en het spirituele zelf. De splitsing werd voortgezet tot in het oneindige, zoals door de vrolijke multi-instrumentalist en magiër Pablo in Hermann Hesse's *Steppenwolf* (1928). Talloze ikken leefden in je borst, er was altijd uitzicht op iets nieuws, altijd keuze, luister maar naar mijn vrolijke deuntjes!

Allemaal goed en wel – maar de dood, de angst, de eeuwige worm in de appel. De dubbelganger en zijn ijzingwekkende verwanten dolen voort in het grensgebied van verbeelding, slaapdeprivatie, vitamine B-gebrek en waan, terwijl in ons collectieve dagbewustzijn andere, vergankelijker schijn gestalten heersen: voorheen zaken als godsvrucht, plicht, vaderland en tegenwoordig ‘inclusiviteit en diversiteit’. Het zijn leugens. Vitale leugens weliswaar, sociale mythen die de samenleving in staat stellen zichzelf aan haar eigen haar uit het moeras van de chaos te trekken, waar de strijd van allen tegen allen woedt, om maar te zwijgen van de onophoudelijke belegeringen en stormlopen *binnen* de individuen die een gemeenschap vormen. En in al deze mythen spelen afwenteling en projectie een cruciale rol. Altijd zijn er externe gevaren, vijanden en zondebokken waartegen het juiste narratief zich heeft gewapend: de kapitalist, de proletariër, de Duitser, de Fransman, de zwarte, de blanke, de vrouw, de man, de anarchist, de racist, de complotdenker. De tegenvoeter als negatief, als zwart gat.

De dubbelganger ‘die mij hoont met z’n onbegrepen blik’ demonstreert dat wij het uiteindelijk zelf zijn: de ontmaskeraar van het verhaal dat ons in slaap suste met zijn illusoire *safe space*; de ultieme vreemdeling in eigen boezem, de bode van de fataliteit. In gematigder termen: “Het vreemdelingenbestaan in onze eigen wereld – in de filosofie beter bekend als de subject/objectscheiding – is blijkbaar een onvermijdelijk gevolg van het bewustzijn en is daarom niet te voorkomen, noch te herstellen.”³

Niet de Europese literatuur heeft de dubbelganger en zijn derivaten uitgevonden, Jean Paul noch zijn tijdgenoten. Het gaat om een universeel patroon, een archetype.⁴ De motieven waren er zoals gezegd al. De hele schimmige dubbelfamilie was al bekend bij schriftloze gemeenschappen, vaak in de vorm van de ‘uitwendige ziel’, die bijvoorbeeld tegelijk met jou in een belendende boom was geboren; soms kon je erover beschikken en haar verstoppen voor de immer vijandige medemens – de ‘primitieve’ mens was vaak en niet verwonderlijk een paranoïcus van allure. Of in de ook al genoemde vorm van schaduw en spiegelbeeld, waarover bladzijdenlang wordt geschreven in *The golden bough* van James George Frazer (uitdijende edities tussen 1890 en 1915), de indrukwekkendste omgevallen boekenkast waarover we beschikken op het gebied van religie-geschiedenis, antropologie en folklore. Frazer draagt voorbeelden aan uit Nepal,

Melanesië, Arabië, Australië, Afrika enzovoort: “De Basoeto’s zeggen dat krokodillen een mens kunnen doden door zijn spiegelbeeld onder water te sleuren.” Bij ons gereduceerd tot kinderschrik, loerden toch ook in het land van klompen en molens tot in de twintigste eeuw geesten als de nekker en Jan Haak onder het oppervlak van put en sloot.

De sociale media slaagden er sindsdien in het mysterie te banaliseren. We worden overspoeld met posts en YouTube-filmpjes over mensen die hun dubbel hebben gevonden en met blijde glimlach poseren met hun evenbeeld, liefst de armen om elkaars middel, een gebaar dat zowel ongeveinsde affectie als lichte paniek lijkt uit te drukken. Is de dubbelganger versmald tot projectie van onze honger naar zelfbevestiging, naar een vermeerdering van onszelf buiten ons verraderlijke, snel vervallende lichaam waartegen uiteindelijk geen *body editor* bestand is?

Onze onwetendheid is wél intact gebleven, ondanks onderzoek naar niet-verwante dubbelgangers door een geneticus als Manel Esteller. Sommige verbijsterende lookalikes blijken een gezamenlijke, zij het vaak verre voorouder te hebben, bij andere is niets van dien aard vast te stellen. Toch gaan hun overeenkomsten soms verder dan de lichamelijke gelijkenis. Ze hebben ongeveer dezelfde opleidingen genoten, hebben dezelfde voorkeuren en smaken. Het ‘unieke’ individu als sjabloon. Maar van wat? Het mysterie is niet verdwenen, het heeft zich alleen wat verder in de schaduwen teruggetrokken.

Een instinctieve reactie van afkeer en tegelijk fascinatie was mijn deel, toen een kennis me meedeelde dat hij in Nieuw-Zeeland mijn dubbelganger had gezien.

Had hij die verontrustende gedaante aangeklampt, gesproken zelfs? Gelukkig niet. Een dubbelganger aan de tegenovergelegen zijde van de planeet, dat moest wel een dubbel omen zijn. Wachten dan maar, wachten op wat komen ging.

Wachten.

– Het moet nu minstens vijfendertig jaar geleden zijn.

¹ Gecit. in Klukhuhn, A. (2006), *De geschiedenis van het denken*, Amsterdam: Bert Bakker, 65.

² Peursen, C.A. van (1985), “Het ontwijkende ik: Wittgenstein, Ryle, Hampshire”, in: *Lichaam – ziel – geest: Inleiding tot een wijsgerige antropologie*, Utrecht: Bijleveld, 124-125.

³ Klukhuhn, a.w., 67.

⁴ Zie voor een op het Nederlandse taalgebied gerichte uiteenraffing van typen dubbelgangers Gwennie Debergh (2015), “‘Zoveel ikken!’ Soorten dubbelgangers in de moderne Nederlandse literatuur”, *Nederlandse letterkunde* 20, 25-57.

Jan J.B. Kuipers

(Zaamslag, 1953) schreef meer dan 80 boeken: fictie en non-fictie in een baaierd van genres en over allerlei onderwerpen. Het recentste is *De vlucht naar boven: Tegenculturen in de jaren zestig en zeventig* (2023). Kuipers is redactielid van tijdschrift *Ballustrada*. In 2005 en 2006 was hij stadsdichter van Middelburg.

Wat ik van de lente weet

Rogier de Jong

Wat ik van de lente weet
is dat ze op spitzen verschijnt
en kwistig confetti ronddeelt.
Dat is wat ik van de lente weet.

En ook dat ze ons de equinox geeft
omdat ze daarmee het donker verdrijft.
Wat ik van de lente weet
is dat ze lijdt aan nachtblindheid.

Wat ik van de lente weet
is dat ze follikels doet rijpen
en het zaad van granaatappels eet.
Dat is wat ik van de lente weet.

En dat ze naast lente ook voorjaar heet
vanwege haar plaats in de tijd.
Wat ik van de lente weet
is dat ze maar een paar maanden blijft.

Wat ik van de lente weet
is dat ze op Marianne lijkt
die topless de barricaden besteeg.
Dat is wat ik van de lente weet.

En ook dat haar naam lengte betekent
en dat ze de nachtvorst bestrijdt.
Wat ik niet van de lente weet:
is ze misschien republikeins?

Wat ik van de lente weet
is haar zoetsappigheid.
Vogeltjes, blaadjes en beestjes.
Dat is wat ik van de lente weet.

En ook dat iedereen Gorter gaat lezen.
Want de G is in het seizoen!
Wat ik van de lente wil weten:
hebben de mensen niets beters te doen?

Wat ik van de lente weet,
van dit gekonfijte jaargetijde,
is dat ze uiteindelijk de benen weer neemt.
Dat is wat ik van de lente weet.

En als het in de herfst mooi is geweest
en de wereld de schemer in glijdt
dan is dit wat ik van de lente weet:
dat ze altijd terugkomt, als een refrein.

Wereldvrede

Vreemd hoe het tekeer kan gaan
in een glas. Vloedgolven met
schuimkoppen en scheepjes die
door het zeegeweld worden gejonast.

Vrede op tafel. Een vaas
bloemen, een bak schrijfwaren
en vanuit de hondenmand
een stokkende zucht.

Maar wat is een glas? Bezie
het met precisie en behandel het
dienovereenkomstig. Giet het
desnoods leeg in de vaas.

En zeg dan, met je ogen gesloten
en je wijsvingers tegen je slapen
gepriemd: vreemd hoe het
tekeer kan gaan in een glas.

Rogier de Jong

(1952) debuteerde met
poëzie in *Tirade* en
publiceerde nadien in
De Brakke Hond (proza),
Ballustrada, *Meander
Magazine* (gedichten
en essays), *Roer.me*
en opnieuw in *Tirade*
(poëzie). Bij uitgeverij
Liverse verschenen de
dichtbundels *Memento*
(2019) en *Seinpost*
(2021). De Jong was tot
2023 stadsdichter van
Aardenburg.
rogierdejong.nl

Liefi.

Sedert Zondagavond ben ik in Veere. Ik zal maar geen briefkaarten sturen want we hebben ze alle.

Ik ben bezig te luieren, den heelen morgen heb ik al in den toren gezeten en over den steiger geloopt. Vanmiddag zal ik zien dat ik met de schuit meekom. M'n adres blijft in de Abdij, ze zullen zorgen dat ik alles krijg, bovendien kom ik er iederen dag...

14 dagen aan het water

Elte Rauch

De mist hing als een koude adem tussen de schepen. Tussen wolk en water, tussen dijk en polder. Als een waas voor ogen. Hoelang had hij daar al gezeten, bij de toren, op het trappetje van de steiger? Zeker wel een uur. De vissers waren nog niet van wal gestoken. Ze repareerden nog netten en rookten tabak. Ze spraken met elkaar, pijp of peuk tussen de tanden, lippen op elkaar geperst.

Ook hij rookte de ene sigaret na de andere, terwijl hij daar in stilte over het water staarde. Af en toe greep hij schielijk naar de binnenkant van zijn jasje. Reikend naar tabak, of naar het potlood waarmee hij schreef. Uit de andere zak graaide hij dan naar een stuk dun, verfromfaaid briefpapier en begon, met een plank wrakhout als ondersteuning op zijn schoot, te schrijven.

Natuurlijk had ik hem direct opgemerkt, deze vreemdeling. Want dat hij niet van hier was, kon je zo zien. Hij droeg geen klompen, maar kistjes. Hij rookte anders geurende tabak. En hij kwam al dagen aaneen naar diezelfde plek.

Omdat het zomervakantie was en ik niet naar school hoefde, en alleen soms mijn grootvader wat hielp met het boeten van de netten en het opruimen en schoonmaken van gereedschap en mij verder door moeder liet commanderen voor allerhande huishoudkarweitjes (ik hoefde nog niet mee te gaan leuren, daar was ik nog net iets te jong voor), vermaakte ik me aan het water. Zodra ik mij vrij wist, holde ik richting de soms woeste zeearm, die niet alleen mijn gemoed bepaalde, maar over het wel en wee van het hele dorp besliste. Soms nam ik een boterham mee omdat ik nooit wist hoelang ik weg zou blijven. Meestal gebeurde er niet veel. Het water kabbelde aan mijn voeten,

ik speelde wat op de schorren, bij helder weer kon ik zeehonden zien. De schepen kwamen voorbij. Naar sommige zwaaide ik, bekenden van vader en grootpapa. Soms tekende ik, al was ik daar niet heel erg goed in. Versjes schrijven ging me beter af. En andere dingen. Zoals luieren, heimelijk fantaseren en hardop dagdromen.

Daar bij den Kampveersche toren
De kaai waar de vissers met hun schepen gaan
Kun je het water altijd horen
Want het is nooit ver bij je vandaan

Of

De zeearm vol met vis en klei
Ik zag daarin de zonne eens verdwijnen
Maar des ochtends was zij er weer
Om reeds mijn hartje te verblijden!

Het was niet moeilijk om dicht bij het water te komen. Wel had ik mijn eigen, kleine, geheime plek. Om daar te komen moest je eerst de dijk over, in de richting van de toren, dan de brug over bij de molen, van de wal bij de oude stadsmuur afspringen, een kleine sloot over – waar ik handig een stuk hout overheen had gelegd, zodat ik niet telkens
26
hoefde te springen – dan door wat struiken. De bramen waren het lastigst, maar dat was minder erg als ze fruit droegen, dan snoepte ik er gretig van. Eenmaal aangekomen tuurde ik over het vlakke, diepe water en dan leek het wel alsof mijn gedachten gingen varen. In de grond, bij een steen waarop ik met krijt een kruis had getekend, had ik een flinke kuil gegraven en daar een kistje in verstopt. Daar bewaarde ik mijn schriftje en potloodje in voor als ik iets wilde opschrijven wat ik onthouden moest. Ook bewaarde ik mijn boek in het kistje. Ik las *De wet is liefde* van Nellie van Kol, want *De bloemensprookjes* vond ik meer voor kleinere kinderen. Ik was tenslotte al elf geworden dat voorjaar. Van mijn ouders mocht ik het niet lezen. De Heere had het niet toegestaan.

Leunend tegen de met mos begroeide zachte muur zat ik dan uren te lezen, terwijl het water aan mijn voeten bewoog. Golf na golf zo bekend en gewoon als mijn eigen ademhaling. Daar werd ik ook mee geboren. Zomaar.

Iets, nee iemand, weerhield mij ervan te lezen, die zomer. Het was de vreemdeling die mijn gedachten bezighield. Want ik zag hem daar altijd maar zitten op de steigertrap, en lopen over de kaai van het noordelijke naar het zuidelijke havenhoofd, en altijd maar roken of op zijn potlood zitten kauwen. En soms schreef hij iets neer op een briefkaart of stukje papier, maar daar hield hij dan terstond mee op om weer langdurig

het Gat in te staren of op te staan en te gaan slenteren langs de kaai of door het dorp.

Ik had er een geheim bij. Een schilder of een dichter, een schrijver vast en zeker. Ik zou hem voor mezelf bewaren, had ik besloten, want mijn ouders, of de Heere... Ik zou iedere dag naar hem gaan kijken. Ik zou proberen te ontdekken waar hij zich mee bezighield. Ik zou mijzelf oefenen zijn gedachten te lezen. Daar was ik goed in, gedachten lezen, had ik zo eens bedacht. Maar het was moeilijk bij deze vreemdeling. Hij had zo'n droevige oogopslag en ik durfde niet dichterbij, bang dat ik hem zou storen in zijn ijverig denken.

Wanneer de hoogaarzen tussen twaalf en drie uur 's middags aan kwamen varen, stonden we met z'n allen uit het dorp op de steiger te wachten, moeder breide sokken. Op zo'n moment kon ik hem het beste bekijken, onopvallend. Oh wat verlangde ik dat hij mij ook zou zien! Mij een glimlach zou toewerpen, of een keer een verhaal zou voorlezen aan mij. Of mij het geheim van zijn afkomst zou onthullen, en zijn bedoelingen alhier. Maar zijn blik was op de einder gericht, of op zijn handen, potlood op papier.

Misschien schreef hij een verhaal of gedichtje over mij. Het zou hem toch opgevallen moeten zijn dat er een meisje, haast iedere dag, alleen naar het water ging? En hem gadesloeg?

Ik zag hem voor het laatst op een zondagavond, toen ik wat trager over de kaai liep, op weg naar huis. Hij zat er weer, daar bij de Kampveersche toren, met veel aandacht gebogen over zijn stukje papier, te schrijven. Misschien was het omdat ik tegen een lege mosselschelp schopte, dat hij mij even leek op te merken. Ik keek in zijn ogen. Een vriendelijk, maar ernstig gezicht. Een dichter, wist ik opeens zeker, dat moest nu een dichter zijn. Hij staakte toen het schrijven, vouwde het papier en stopte ook zijn potlood in het bovenste zakje van zijn hemd. Daar moest een gat in gezeten hebben want het potloodje viel op de grond en stuiterde twee-, driemaal op het basalt van de kaai. Hij merkte het niet. Stond op, hees nog eens aan zijn sigaret, liep in de richting van de vervallen steiger en stapte aan boord van een vissersschuit. Ik raapte het potloodje op van de grond terwijl ik hem het Veersche Gat in zag verdwijnen. Water en lucht als een grijsblauw geheel, bewerkt door eenzelfde mist als 14 dagen geleden, in de ochtend, toen ik de dichter voor het eerst had gezien.

Ik tuurde het gat in, naar de einder toe, de schuit volgend met mijn ogen. In mijn schort zocht ik naar het stuk potlood en ik omklemde het met flink wat kracht. Met mijn andere hand zwaaide ik naar hem, zonder dat hij het wist. Ineens voelde ik me droevig.

Zo lang als de schuit zichtbaar was, bleef ik staan wuiven en probeerde ik niet te huilen. Toen ze op zee was, verdween ze uit zicht. Ik rende naar de plek waar ik mijn

kistje verstopt hield en legde het potloodje naast het andere. Dat van hem was een stuk korter. Maar hij was ook een schrijver. Verder wist ik niets van hem. Niet wie hij was, waar hij vandaan kwam, of waar hij naartoe ging.

Ik weet het niet.

...Den vorigen avond had ik gebiljart met z'n schoonvader. In dien morgen is 't heele stel afgereisd, hij en die ouwe heer en z'n vrouw en nog twee dochters v/d ouwen heer. 's Avonds had ik ook nog een aardig kindje gezien [...] met lange krullen, daar heb ik naderhand nix meer van gemerkt.

(Citaten uit: Nescio, *Brieven uit Veere*, Amsterdam: Van Oorschot)

Elte Rauch

is schrijver en oprichter van uitgeverij HetMoet. Ze groeide op in Zeeuws-Vlaanderen en vertrok op haar achttiende naar Engeland. Aan de University of Bristol behaalde ze haar master Filosofie en Sociale Wetenschappen. Ze studeerde Theologie aan de Universiteit van Utrecht en werkte achtereenvolgens bij de ggz, als literair assistent van Huub Oosterhuis en als programmeur voor literaire en culturele podia. Elte woont op een boot, afwisselend in Nederland en Engeland.

liedtekst

Rosann Kerckhaert

(22) uit Groede is geneeskundestudent en singer-songwriter. Haar lied "Beweeg in de tijd", geïnspireerd op een negentiende-eeuws boerenhes in het Zeeuws Museum, viel al op bij Art Rocks, en in 2022 bereikte ze de halve finale van The Voice Vlaanderen, waar ze onder andere zelfvertaalde hits zong. Voor De Baaierd werkte ze met Peter Slager (BLØF) aan haar nieuwe lied: "De trein". Op 20 mei en 21 mei ging het bij Oersoep in première.

Luister hier naar de opname!

De trein

Rosann Kerckhaert

Een overvol perron
Regen op de ramen
Bij Centraal Station

Jij stapt uit de trein
'k Zal jou hier achterlaten
Jouw stem galmt nog door
De lege plaatsen

Maar nu het stiller wordt
Zonder jou hier bij mij,
Jouw herinnering meereist –

Want nu het donker wordt
Gaat alles ook nog door
Maar vanbinnen ben ik koud en grijs
Koud en grijs

Mijn lief ik wil jou even terug
Vasthouden, kussen en dan vlug
Doorgaan met de tijd
Nog even voelen hoe het was
Hoe onze liefde raasde door de stad
Totdat ik terugren,
Ik weer terug ben
In de trein

Oh – het wordt stiller rond mij
Oh – ik kom terug in de realiteit
Oh – ik wil jouw handen op mijn huid
Maar jij ademt zachtjes uit

Als ik schrijf gaan er luiken open

Jan Vantoortelboom

Een poos geleden zat ik aan een tafeltje op een terras in Amsterdam. Het was een zachte voorjaarsdag. Voor me nipte de man die al vijftien jaar mijn redacteur is aan zijn zwarte koffie. Nadat hij het kopje terug op de tafel had gezet, zei hij iets tussen neus en lippen door wat ergens een luik deed opengaan in mijn hoofd. In de jaren van mijn schrijverschap, heb ik al vaker meegemaakt dat luiken opengingen: naar herinneringen, naar gevoelens van weleer, naar confrontaties, mensen en gebeurtenissen die door de geest als vergeten werden geclassificeerd, maar opeens in al hun scherpte, kleur en kracht weer bovenkwamen. Dat is wat schrijven kan doen: luiken van het (onder) bewustzijn openen. En dan maar kijken of wat je aantreft bruikbaar is en tot een verhaalelement gevormd kan worden.

Hij zei: “Al jouw boeken gaan in de kern over de onmogelijkheid van een volwassen man om zich te verbinden met een moeder.” Op zich niets wereldschokkends, want ik ben niet als schrijver geboren. De échte en werkelijk enige reden van mijn schrijverschap ligt in de dood van mijn moeder op jonge leeftijd. Zij was tweeënveertig, ik toen zestien. Het feit van haar vroegtijdige dood betekende de geboorte van mijn fictie. Tot op heden geloof ik er stellig in dat als zij niet zo vroeg uit mijn leven was weggerukt, ik geen veroordeling tot het schrijverschap zou hebben gekend. Twintig jaar lang zoude ik met lood in mijn schoenen en stenen in mijn maag rond, zonk ik soms weg in een somberheid die ik maar niet van me af kon schudden, tot op het moment, twintig jaar na haar dood, dat ik mezelf dwong erover te gaan schrijven. Daar lag de kiem van mijn redding. Maar terwijl ik dacht me te hebben bevrijd van de zwaarte door de confrontatie aan te gaan en maandenlang, avond na avond, af te dalen in mijn geheugen naar die gelukzalige jeugdijaren in dat prachtige dorpje Elverdinge, daar diep in de Westhoek, en de tragische veranderingen in mijn leven door de dood van de moeder voor eens en voor altijd vast te leggen in mijn debuut, *De verzonken jongen*, bleek dat allerm minst zo te zijn. “Niet alleen jouw debuut,” zei de man voor me die weer aan zijn zwarte koffie nipte, “gaat over het zoeken naar een moeder, maar jouw gehele oeuvre.”

Ik geloof niet dat ik daar toen iets op antwoordde, té verbijsterd was ik door die opmerking. Maar in de trein terug naar Goes, toen ik alles goed en wel overdacht, kon ik niet anders dan hem gelijk geven: in mijn tweede roman verstoot de moeder haar zoon, in mijn derde boek is de moeder depressief en pleegt ze zelfmoord, in mijn vierde is ze zo’n zwak figuur dat ze bijna onmenselijk lijkt en niet in staat is haar zieke zoon

te beschermen, en in het vijfde beveelt ze haar zoon uit armoede en angst het huis te verlaten om naar Amerika te gaan en daar zijn geluk te beproeven.

Keer op keer wring ik me als schrijver om een dood punt in mezelf heen, keer op keer weet ik niet wat ik met een moederpersonage aan moet, kan ik haar maar moeilijk inhoud geven en haar al zeker niet langdurig en diepgaand met een hoofdpersoon verbinden. En nu, in mijn nieuwste roman *Mauk*, wordt de moeder vermoord door de vader. Duidelijker zal het niet voor me worden. Het is dat soort van inzichten die een schrijver leren zijn ontwikkeling te overschouwen en zichzelf opnieuw uit te vinden, te ijken, te bewegen naar een nieuwe en verfrissende thematiek. En dat inzicht werd mij aangereikt door iemand anders, omdat ik er stomweg overheen keek.

Na zes romans heb ik aldus het besluit genomen de thematiek van de ongrijpbare moeder te verlaten en in toekomstig werk een nieuwe weg in te slaan, al besef ik heel goed dat ik het type schrijver ben dat moet schrijven vanuit een diep gemis, een pijn, een wanhoop of een verdriet. Maar daar is in deze wereld ontegensprekelijk geen tekort aan.

Het feit dat ik in de veronderstelling verkeerde dat ik na mijn debuut – en debuten zijn bijzonder vaak (pseudo-)autobiografisch – de mezelf opgelegde therapie tot een goed einde had gebracht en het eigenlijk ook zo voelde, heeft alles te maken met een vaststelling die ook weer een luik deed opengaan, dit keer niet door een ander mens aangereikt: de ontdekking en het proeven van de kracht van de verbeelding. Terwijl ik schreef aan *De verzonken jongen* en afdaalde in mijn geheugen door de oude fotoboeken die mijn ouders altijd keurig hadden bijgehouden nauwkeurig te bestuderen, gesprekken te voeren met mensen die mij als kind hebben gekend, zelfs oude videobeelden te bekijken, gebeurde er iets waarop ik niet had gerekend. Wat begon als een zwarte, claustrofobische en eenzame zoektocht naar feitelijkheden uit mijn kinderjaren, terwijl ik beducht was voor wat ik misschien opnieuw zou aanwakkeren en voelen, verschoot opeens van kleur. Ergens gloorde een licht. Alsof ik uit een donkere, beklemmende trechtermond werd gelanceerd in een grenzeloos lichte ruimte waarin ik lucht kreeg. In die geestelijke wereld zonder beperkingen lag zo’n enorme vrijheid dat het me duizelde. Opeens had mijn moeder rode haren en sproeten, alsof ze met een vergiet op haar gezicht in de zon had gelegen. Opeens had mijn grootvader gevochten in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog en keerde hij als held huiswaarts met een afzichtelijk litteken op zijn gezicht waarvan ik de herkomst nog moest achterhalen. Opeens was er een volslank meisje, wufte Wendy, op wie ik smoorverliefd werd en die ik meenam op mijn brommer om te ontmoagden aan de mysterieuze bosdreef van Elverdinge. Het besef van de overrompelende en helende kracht van de vrijheid van de verbeelding zorgde ervoor dat er plezier bij het schrijven kwam kijken. Wat begon als

een pijn, werd daardoor een passie.

Dus geleidelijk aan bouwde ik op de beperkingen van de feiten uit mijn verleden, die toch als een fundament bleven dienen, een talige constructie van fantasie, een verhaalwereld met zijn eigen wetmatigheden, waarheden en dramatische kracht.

Jarenlang reed ik op mijn fiets met een boodschappenlijstje door mijn moeder opgesteld in mijn broekzak naar de dorpsbakker en de beenhouwerij. Vooral het bezoek aan de beenhouwerij werd in mijn vroege puberteit een opwindende kwelling en daar schreef ik in *De verzonken jongen* over:

“Moet je een schelle?” vroeg de slagersvrouw.

Ze hield de enorme worst al vastgeklemd tussen haar handen. Ik werd er woedend van.

Schellen waren voor kinderen. Ik was elf.... Ze leunde voorover en haar borsten hingen

over het uitgestalde vlees. Een leger nijldige mieren leek mij van onderen te bestrijden.

Het bleef bij de slagersvrouw niet alleen bij erotische gedachten, maar ik vergeleek haar en de andere wachtende vrouwen in mijn opzwepende en onstuitbare verbeelding ook met heksen op een heksensabbat. Het leidde ertoe dat ik, toen het boek eenmaal gepubliceerd en gelezen was, niet meer welkom bleek in de beenhouwerij en mijn geliefkoosde worsten ergens anders moest halen.

Bovendien heerste er in Elverdinge onrust toen de dorpingen hoorden dat ik een roman aan het schrijven was over mijn jeugdjaren. Sommigen werden zelfs zo onrustig dat ze aanbelden bij mijn vader, zoals mijn vroegere schoolmeester van het zesde leerjaar: meester Baes. Hij was een man met losse handjes en niet zelden kregen de kinderen een publieke afranseling vooraan in de klas, terwijl er tranen met tuiten werden gehuild en om moeders werd geroepen. Hij wilde van mijn vader weten of ik over hem ging schrijven. Daar kon de arme man niet op antwoorden, omdat ik met geen woord repte over wat ik aan het maken was. Dat stelde de meester natuurlijk allerm minst gerust. De enige eigen naam die ik niet heb veranderd was de zijne, meester Baes, wellicht omdat mijn verbeelding geen treffender naam bij zijn persoonlijkheid kon verzinnen. Maar ik had geenszins de bedoeling af te rekenen met iemand, integendeel, de roman werd een lofzang op mijn gelukkige dagen in Elverdinge en meester Baes kwam er goed vanaf. Achteraf bleek een aantal dorpingen teleurgesteld omdat ze niet in mijn roman voorkwamen. Onderschat nooit de ijdelheid van de lezer.

De kracht van een roman ligt in de bijzondere mix van feit en fictie en de voor anderen soms angstaanjagende uitvergroting ervan. Ik ben ervan overtuigd dat door de langdurige act van het schrijven het luik naar mijn verbeelding werkelijk is opengegaan en dat dat heeft geleid tot een redding, tot een geslaagde vlucht uit de somberheid met

een steenvrije maag en loodvrije schoenen. Het is het enige luik dat nooit meer dicht hoeft. Echter, ondanks de helende werking van de verbeelding blij ik als volwassen man niet alleen in mijn debuut, maar in al mijn romans te onderzoeken hoe dat ene levensveranderende feit uit mijn kindertijd, de dood van een jonge moeder, keer op keer in een fictieve wereld zinvol moet worden gemaakt. Dat inzicht is een feit en daarmee ga ik in toekomstige fictie aan de slag.

Jan Vantoortelboom

(1975) is auteur, columnist voor de *PZC* en eigenaar van schrijfvrijer.nl. Hij debuteerde met de roman *De verzonken jongen*. Het boek won de Bronzen Uil 2011. Zijn tweede roman, *Meester Mitraillette*, werd in 2014 door De Wereld Draait Door verkozen tot boek van de maand. *De man die haast had* won de Zeeuwse Boekenprijs 2015. Daarna verschenen *De drager* (2017) en *Jagersmaan* (2019). Eind mei dit jaar verschijnt *Mauk*.

Bekentenis

Ester Naomi Perquin

Ik heb in de loop van de jaren wel begrepen
dat alles een poging tot ordening is,

zowel het goede als het kwade,
zowel werken als slapen, zowel de straatveger
met zijn bezem als de man die brieven in stukjes scheurt
en uit het raam werpt, zowel de vrouw met de frisgewassen gordijnen
als de man met de geelgerookte muren, zowel poëzie als oorlog,
maar die kennis heeft me er niet van vrijgesteld.

Ik ontkom er niet aan, aan de pogingen, liever gezegd,
of erger nog: ik ontkom er niet aan een mens te zijn.

Natuurlijk is dat fatalisme, luie acceptatie, ergerlijke onmacht,
ergerlijker dan wat ook. Maar het leven is onmogelijk voor wie
niet langer poogt te ordenen; hij of zij gaat aan de nuances,
de tegenstrijdigheden, de chaos en veelheid ten onder.

Steeds opnieuw selecteer ik dus, steeds opnieuw categoriseer ik,
oordeel en weeg, verwerp en sluit uit.

Het lijden van de mens wordt veroorzaakt door zijn besef
dat de poging tot ordening niet voldoet, misschien
niet eens terecht is, zelden tot verlichting leidt,
nooit getuigt van een groot en vredelievend begrip,
maar nodig is omdat zijn leven erop berust.

Ester Naomi Perquin

(Zierikzee, 1980) is schrijver en dichter. Ze groeide op in Zierikzee, werkte jarenlang in een Rotterdamse gevangenis en studeerde aan de Schrijversvakschool in Amsterdam. Volgens een van haar Zeeuwse ouddocenten had ze beter de slagervakschool kunnen doen, maar daarvoor is het nog niet te laat. Perquin werkt aan een boek over macht en machtsmisbruik.

Balans

Aschwin van den Abeele

daor zingt diene veint ìn zingt d'n dag
azeu zingen zij de jaoren tuepe
de zon van al't kijken
verhaolen, verhaolen

d'hand'n die tegare wieren verpakt
lahhend ìn luepend de liefde

dan slaokt zijnnen zang de schaoe in
tast d'and, brandt d'n dag, telt van
in
twieè
in twee viere

waes diene veint het zingend woord
pakt'ij nau zijn anden

Balans

*daar zingt de man en zingt de dag
zo zingen zij de jaren samen
de zon van al het kijken
verhalen, verhalen*

*de handen die omvat werden verpakt
lachend en lopend de liefde*

*dan slaakt zijn zang de schade en
tast de hand, brandt de dag, telt van
één
twee
één twee vier*

*was de man het zingend woord
neemt hij nu zijn handen*

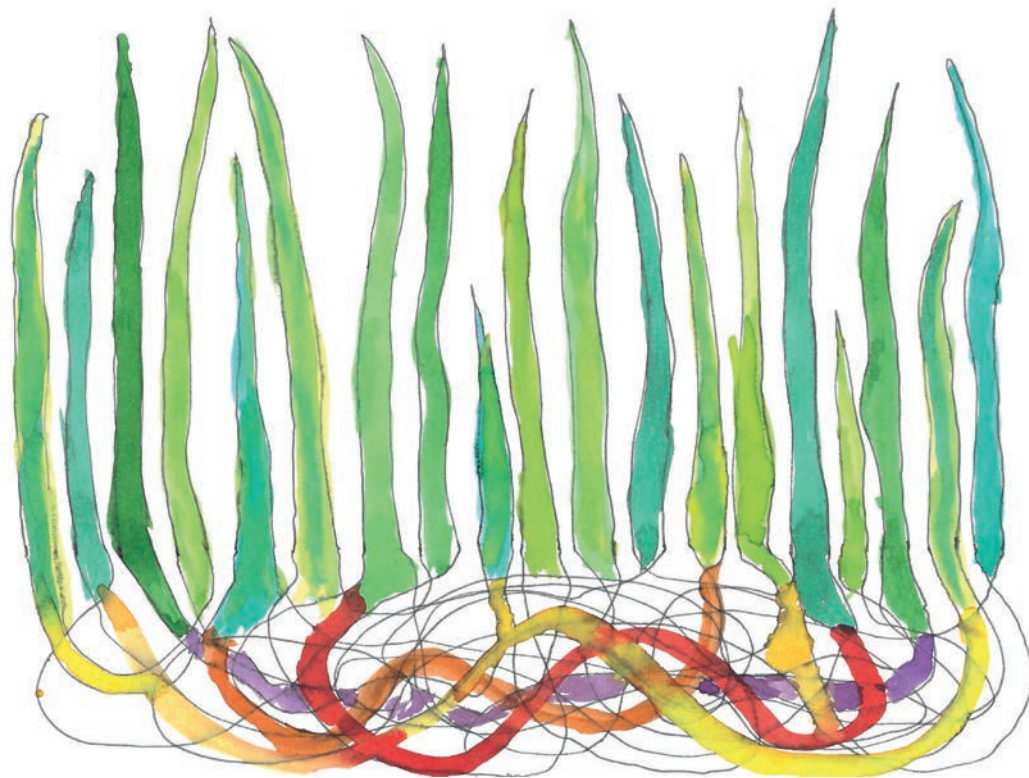
Mijn mensen

mijn mensen zoek'k alt een durp verderop
soms moe'k om ze zuchten
as ze nie van ier willen zijn

ze zijn immers hun eihen hedachten
in wie zek'ik

om nie verstaone woorden te tuenen

ulder verzwehen verhaolen zijn uek waor
tuepe zijn we altijd wel irges

Mijn mensen

*mijn mensen zoek ik altijd een dorp verderop
soms moet ik om ze zuchten
als ze niet van hier willen zijn*

*zij zijn immers hun eigen gedachten
en wie ben ik*

om niet verstane woorden te duiden

*hun verzwegen verhalen zijn ook waar
samen zijn we altijd wel ergens*

Nog innen kir

als rentmeest'r henezek'ik
mee aorde in vettihe kleij
mijn platteland rond

trek de boetsering bol
tot verder in open zieë
mijnen polder nog innen kir
tussen twieë holven
n'n deining est

Nog één keer

*als rentmeester heel ik
met aarde en vettige klei
mijn platteland rond*

*trek de boetsering bol
tot verder in open zee
mijn polder nog één keer
tussen twee golven
een deining is*

39

Aschwin van den Abeele

Van Aschwin van den Abeele (Westdorpe, 1971) verscheen in april van dit jaar de gedichtenbundel *Dogger* bij Uitgeverij Liverse. In deze bundel neemt hij de lezer mee naar het imaginaire, tijdloze en tussen verdronken dorpen gelegen 'Dogger'. Hij gaat daar op zoek naar verbinding tussen mens en landschap. Als vervolgstap in dit poëtisch onderzoek werkt hij op het ogenblik aan een gedichtenreeks in het Wesdurpse dialect. Van den Abeele is tevens de huidige stadsdichter van Middelburg.

teja van hofen

In januari 2023 verbleef beeldend kunstenaar teja van hofen in gastatelier Telpost in Millingen aan de Rijn.

“Het water stond extreem hoog en in die korte tijd dat ik er was, zakte het water vier meter. Dat leidde tot prachtige taferelen van dunne ijsvliezen die als horizontale vellen in de takken van de struiken hingen, maar ook tot gevaarlijke situaties zoals een slikkerig dijkje, waar je tot je enkels in wegzakte, aan weerszijden door uitgestrekte wateroppervlakten omringd. Ook kwam ik in drijfzand terecht.”

Het onderstaande dagboekfragment beschrijft haar laatste middag in Millingen aan de Rijn, een middag die een intense wending neemt.

2023 01 27

Onbekende, niet te vertrouwen natuur, een helpend lichaam en een dom hoofd. Aan de overkant van de kwelvinger, waar ik de dag ervoor langs een uitlekkend estuarium liep dat langzaam het meer in drupte, hebben de boswachterbevers een muur van takken en halfvergane bomen gestapeld. Waarschijnlijk als oeverbescherming, omdat het water aan deze kant de wal tot steile diepten afkalft. Ik loop over nog maar een smal randje tot ook dat nauwelijks meer kan. Als ik wil omkeren, wordt de weg terug versperd door een groepje van die dikharige beesten. Het enige wat ik kan doen, is over de wiebelige manshoge takkenmuur klimmen. Veel hout is bemost, glad en soms al half vergaan.

Dan steekt een tak strak in mijn broekspijp en moet ik op één been balanceren om mezelf te kunnen bevrijden. En plotseling begin ik ontzettend te bibberen en heftig te schudden. Wat is hier aan de hand? Heel erg koud is het niet. Ik voel me zo duizelig en raar, dat ik een veilige dikke tak uitzoek en er voorzichtig op ga zitten. Moet zeker wat eten. Maar na twee happen realiseer ik me, dat het dat ook niet is.

Mijn ongeduldige hoofd negeert vaak de signalen van het lichaam, terwijl dat toch altijd het beste met me voor heeft. Het weet vaak meer dan ikzelf vermoed en houdt dingen vast, die mijn hoofd al snel verwijdt. Dat waar ik niet langer

aan herinnerd wil worden, stop ik onbewust weg in een uithoekje van mijn maag of darmen en ik merk de kou en nattigheid in mijn broek pas op als het de lichaamstemperatuur verloren heeft en het al te laat is. Ook dat nog. Dan herken ik het onstuitbare schudden bij de dermatoloog, die mij uitlegde dat het een adrenalinepiek was in reactie op de vele verdovingsprikken. Adrenaline. Dit is angst, pure doodsangst. Ik ben bang, ontzettend bang door de geluiden van krakende takken onder de zware poten van die grote beesten achter me. En naast me dat water, waarvan je de diepte niet kunt inschatten en ik alleen maar zie dat het heel steil naar beneden gaat en dat het, als je er eenmaal ingegleden bent, onmogelijk is om terug aan wal te klimmen. Aan de andere kant van de takkenmuur een dicht braamstruikenbos. En als ik al heelhuids van de takkenwal af kom, wat zou er dan daarna nog kunnen komen? Wanneer en hoe kan ik terug? Ik heb totaal geen overzicht en heb het de laatste dagen al zo vaak helemaal verkeerd ingeschat.

Als ik een beetje bijgekomen ben, doe ik eerst alle losse spullen in mijn rugzak, sjoer deze goed vast, haal diep adem en ga voetje voor voetje verder, er altijd voor zorgend dat ik met mijn handen ergens houvast heb en in ieder geval één voet stabiel staat. Na enkele angstige meters, die tergend lang lijken te duren, kan ik eindelijk terug naar de vaste bodem en afslaan. Weg van die enge oever, die na weken onder water ook zonder takken misschien wel gevaarlijk is en alleen al door mijn gewicht zo zou kunnen instorten. Het laatste stuk grenst aan de zandvlakte waar ik eergister doorheen zakte. Ik volg zoveel mogelijk de beestensporen of waar het begroeid is. Plantenwortels vormen toch zeker wel een vangnet? Toch ook als het een drijfmoeras is? Even later zie ik een manskoot gat, dat na ongeveer een halve meter diepte, opeens van richting verandert en schuin, bijna horizontaal in de donkere aarde verdwijnt. Door beesten of toch door het water uitgegraven? Wat gebeurt er hier onder mijn voeten?

Weer keer ik zo snel mogelijk terug naar mijn veilige toren. Het is genoeg geweest. Voor de rest van deze laatste middag hier ga ik rustig een beetje opruimen en nog maar wat borduren.

teja van hofen

uit Burgh-Haamstede (geb. Amsterdam, 1951) studeerde aan de Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg, de Gerrit Rietveld Academie in Amsterdam en The Royal Danish Academy of Fine Arts in Kopenhagen. Als beeldend kunstenaar observeert en registreert ze haar eigen bestaan in verbondenheid met de natuur. Ze schreef artikelen voor onder meer het platform *Witte rook* en tijdschrift *Klei* (voorheen: *Keramiek*), waarvan ze ook enige tijd hoofdredacteur was. tejavanhofen.nl

Hoogliedje

Il Scaldamore

Wat lig je hier mooi in je glooiende bedding!
Het avondlicht liefkoost je zilveren huid,
de zeewind speelt zacht met je golvende haren,
de maan ademt langzaam je lijf in en uit.

Je ogen weerspiegelen wolken vol dromen.
Ik zie in je ziel een verlangen dat wacht
tot achter je einder steeds groter en roder
de zon zich laat zakken in 't nest van de nacht.

Wat is het een weldaad om jou te beminnen!
Je glanzend gezicht maakt mij dankbaar en blij.
Mijn zinnen vervuld van geluk zing ik zachtjes:
Bij jou wil ik blijven, mijn liefste ben jij.

Il Scaldamore

in Zeeland geboren
verliefd op de Schelde
tot over zijn oren

Omdat

Ruud Halberg

Ik ben van Domburg
en ik ben dichter
ik schrijf over zee
en zand en wind
Schrijven maakt mijn leven lichter
anders huilde ik
als een kind
Ik zou huilen over vrienden
die ik nooit meer heb gezien
en ook veel over dingen
die verkeerd zijn bovendien
Ik zou huilen over vroeger jaren
toen ik ooit de liefde zocht
die, toen ik ze vond
niet kon bewaren
maar voor een spotprijs heb verkocht

Ruud Halberg

“schrijft niet voor de elite,
hij vertelt ons verhalen
bij de haard.” Van zijn
hand verscheen poëzie en
proza, waarin regelmatig
Zeeuwse landschaps-
en dorps-elementen
figureren. Bijvoorbeeld
*Vlaggenstokken van de
abdij*, over een Domburgse
antiquair die de liefde leert
kennen. Ruudhalberg.nl

4

Wim Hofman

Picknick

Met de toffee die ik van de Tommies had gekregen ging ik picknicken in het bos. Ik zat op een omgevallen boom en legde de toffee naast me neer. Ik keek er een tijd naar en toen ik lang genoeg gekeken had, stak ik hem in mijn mond. Het was een erg lekkere en heel zoete toffee, waar ik op kon zuigen tot de picknick voorbij was. Ik heb daarna nooit meer zo'n lekkere toffee gegeten.

Mieren

Onder de notenboom zaten zwarte mieren. Ze moesten van mij in een schoongewassen inktflesje, maar wat ik ook probeerde: ze wilden er niet in. Ze liepen liever over mijn vingers en handen en armen en overal over.

Klein duimpje

Ik liep naar de spoorbaan. Tussen de spoorrails lagen kiezels. De spoorstaven waren roestig. Er kwam nooit een trein voorbij. Tussen de rails groeiden kleine rode bloemetjes, het waren mijn lievelingsbloemetjes. En ik zag witte steentjes. Een paar mochten er op de eetlepel die ik van huis meegenomen had.

Klaprozen

Door het korenveld liep een pad en aan een kant groeiden klaprozen. Ik wist niet waarom ze zo genoemd werden. Ik vond ze mooi rood. Knalrood waren ze. Misschien moesten ze de bloemen knalrozen noemen. Misschien ook niet. Er zaten geen doorns aan. Als je ze plukte vielen de rode bloemblaadjes eraf.

Vliegen

Op een zandpad lag een koeienvla. Daar zaten vliegen op. Soms joegen ze elkaar weg, maar ze kwamen toch terug. Sommige vliegen blonken mooi. Ze leken op heel kleine kerstballetjes. Ik wilde er wel eentje pakken, maar dat lukte niet.

Dikkopjes

In de Sint Nicolaaskerk was het stil, want God woonde daar. Je kon hem niet horen en niet zien. Ergens brandde een rood lichtje. Op een standaard stond een heilige met een gouden mijter op en een staf in de ene en een boek in de andere hand. Hij las er niet in. Er stond ook niets in. Hij bewoog niet en keek strak voor zich uit, diep in gedachten. In de wijwaterbak zwommen dikkopjes en ik vroeg me af wat die daar deden.

Wim Hofman

is schrijver en beeldend kunstenaar. Hij schreef boeken, verhalen en gedichten voor kinderen en volwassenen en in 1975 was hij medeoprichter van literair tijdschrift *Slib*. In 2021 won hij de Zeeuwse Boekenprijs.

Auto

In het gras stond een zwarte auto zonder banden, zonder ruiten. Je kon er nog wel in zitten. Er was een stuur waar je niet aan kon draaien. Toen ik eruit sprong kwam een stukje van mijn tong tussen mijn tanden. Het deed gemeen zeer. Ik vond de auto opeens niet leuk meer.

Peuken

In de Peperstraat zag ik een jongen die op blote voeten liep. Hij zocht naar sigarettenpeuken. Toen hij er een vond, pakte hij hem op met de tenen van zijn rechtervoet en legde hem in zijn linkerhand. Daarna ging het peukje in zijn broekzak.

Kies

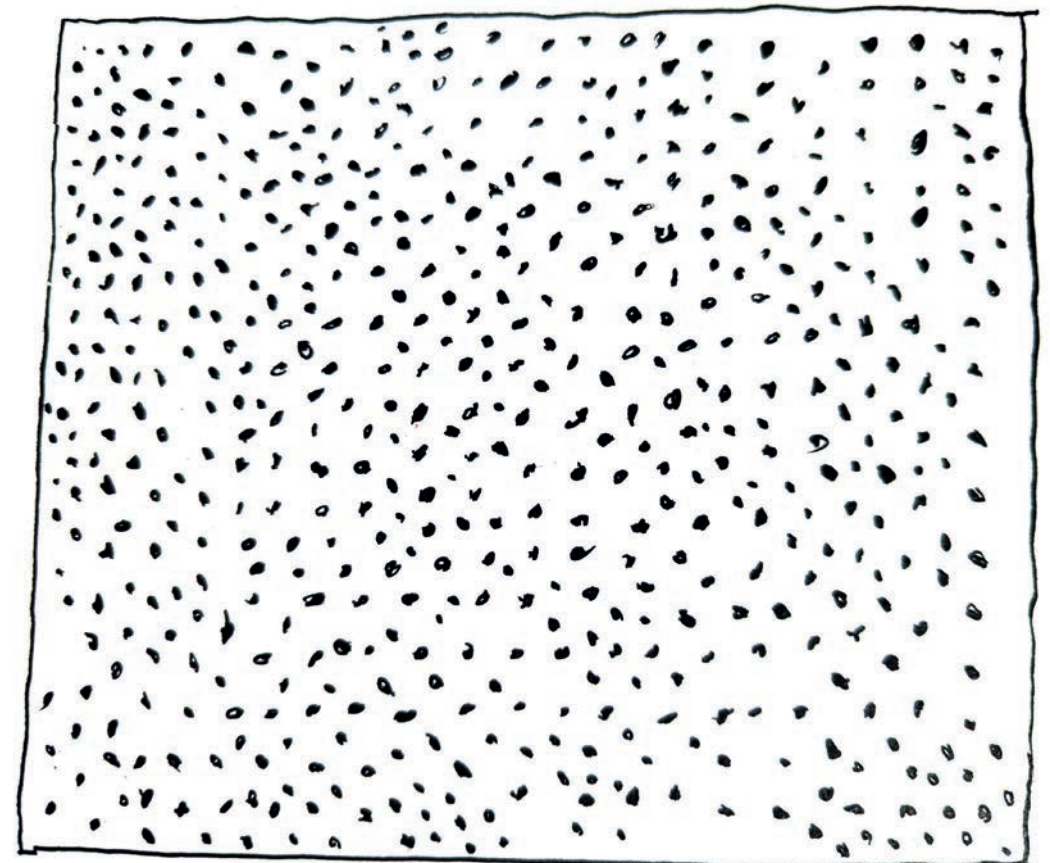
Mama had een kies laten trekken en lag op de divan en had een wit schaaltje met een blauwe rand in haar hand. Uit haar mond liep een sliertje speeksel en bloed. Er leek geen eind aan te komen. De kies zag ik niet.

Klomp

Omdat mijn klomp kapot was gingen we naar de klompenmaker. Hij had klompen die al af waren. Ze waren van wit hout. Hij werkte met een lange beitel en op de grond lagen snippers en splinters wit hout en houtkrullen. Ik kreeg geen nieuwe klompen, maar er kwam een ijzeren bandje over mijn klomp.

Letters

Het schrijven van letters was in het begin moeilijk. Sommige letters waren gemakkelijker dan de andere. De o was fijn om te doen. De i ook wel. Vooral het zetten van punten ging goed en ik vulde alvast een bladzijde met puntjes voor de i's die ik zou gaan schrijven.

Heineken of Hertog Jan?

Micha Braaksma

Ik dwaal stromend door de Albert Heijn, voor mijn wekelijkse krat Hertog Jan. Altijd Hertog Jan. Heineken smaakt naar pis. Althans, dat zegt Manuel, mijn beste vriend van de middelbare school. Ik mag hem eigenlijk niet echt. Niet om een bepaalde reden, het voelt gewoon zo. Hij is mijn beste vriend en zo is dat. Ik zie hem elke donderdag tijdens het uitgaan, verder nooit. Hij is gestopt na de middelbare en ik ging naar het hbo.

Daar studeer ik officieel bouwkunde. Maar dat is eigenlijk alleen voor mijn ouders. Zelf had ik nooit een idee van wat ik wou gaan doen. Op de middelbare zei iedereen dat dat oké was en normaal. Maar ik ben bang om te vragen of dat nog steeds zo is. Dus nu ga ik maar naar mijn lessen, zolang ze na 12 uur zijn. Daar doe ik dan alsof ik aantekeningen maak, terwijl ik door Instagram ga en langs de nieuwste gruwelijkheden uit het Midden-Oosten scroll. Ik vraag me af of dat überhaupt wel bestaat: het midden van het oosten. Kun je niet oneindig naar het oosten gaan? Waar ligt dan het midden? Overall? Maar dat zal wel niet, anders had ik wel wat gezien van de gruwelijkheden, in de Albert Heijn of in de bouwkundeles van na 12 uur.

Ik ga naar de zelfscan en reken af. Maar voordat dat lukt krijg ik de melding te wachten op een medewerker. Een kind in een blauwe polo, nauwelijks twaalf lijkend, met een neppe glimlach op zijn gezicht, stapt naar me toe en vraagt om mijn ID. Ik pak mijn telefoon, waar mijn ID-kaart altijd achter zit, maar hij is weg. Ik doe net alsof ik zoek in mijn zakken, ook al weet ik dat mijn ID daar niet gaat zitten. Hij vraagt vervolgens of hij het krat voor mij terug kan zetten en of hij nog wat voor me kan doen. Dit nog steeds met die geofende glimlach, zo doorzichtig dat een vogel er nog tegenaan zou vliegen. Hij wil in werkelijkheid gewoon dat ik uit de winkel verdwijn, samen met mijn verdwenen ID. Ik zou boos op hem willen zijn, maar dat gaat niet. Hoe kun je eigenlijk ook serieus boos zijn in deze situatie. Hij zegt nog wat, maar ik zie enkel zijn mond bewegen. Onbewust stap ik over het hekje bij de zelfscankassa's en loop naar de uitgang. Het krat laat ik achter, samen met mijn aandacht ervoor.

Wat maakt het krat ook uit? En wat maakt het uit of het Heineken is of Hertog Jan? En wat maakt het hbo uit, en mijn hele angst voor de vraag wat ik überhaupt ga doen met mijn bouwkundediploma?

Ik ga de winkel uit en wandel naar huis. Maar alsof de tussenliggende tijd niet eens bestaan heeft, sta ik plotseling opnieuw voor de Albert Heijn. Mijn ID-kaart zit weer achter mijn telefoon en ook mijn voorkeur voor Hertog Jan is terug. Ik loop weer naar

de bier-frisafdeling en pak hetzelfde krat. Ik ga naar de normale kassa zodat ik de twaalfjarige kan ontwijken en ik reken af. Ik loop opnieuw de winkel uit, tevreden. Maar toch, met de onbelangrijkheid van alles in mijn achterhoofd.

Het is niet de eerste keer dat ik oploop met de nutteloosheid. Zo ging het ook bij de McDonald's, toen ik niet kon kiezen tussen een grote of medium friet. Want hoe kan je kiezen wanneer het geld nutteloos is en ook de smaak en je honger. Hoe kan je kiezen als kiezen zelf nutteloos is en niet kiezen ook. Uiteindelijk heb ik ze allebei gekregen, omdat de kassière niet langer wou wachten.

En zo ging het ook bij mijn propedeuse-uitreiking, mijn gefaalde versierpoging van Manuels nicht, en mijn eerste keer stemmen voor de Provinciale Staten. Ik loop al jaren zo rond. Hand in hand, met links het alledaagse bestaan en de nutteloosheid rechts. Het alledaagse bestaan trekt me uit mijn bed, om nog net naar school te gaan, omdat iedereen dat doet. De nutteloosheid probeert me terug mijn bed in te krijgen, tot een eindeloze stilstand.

Maar ik ben bang om stil te staan. Bang dat ik niet meer wakker word, niet meer uit bed kan komen voor de les van 12 uur. Bang dat ik niet meer kan kiezen tussen Heineken en Hertog Jan.

Micha Braaksma

(2004) studeert Global Project and Change Management aan de HZ University of Applied Sciences. Daarnaast is hij redactielid van *ROATS Magazine*, een nieuw tijdschrift door en voor jonge makers. Naast zijn andere creatieve en vrijwillige activiteiten is hij jongerenambassadeur van De Baaierd.

Zomerzotteke

Elizabeth van den Dries

Zomerzotteke

Zwemt naar

D’overkant

Waar lief

En hond

Ongeduldig

Wachten

Op haar

Gulle boezem

En peertjesschoot

Waarin ze

Sproetelen

Tot de avond

Valt en

Zomerzotteke

De sterren telt

Elizabeth van den Dries

(Vlissingen) volgde de Schrijversvakschool in Amsterdam. Ze schreef kinderboeken, een gedichtenbundel, een koffietafelboek met zee-verhalen en foto’s, en twee romans, waaronder *Waar hemel en aarde elkaar kussen* (2023).

Transformatie

Elly Glerum

Een rups die kroop traag

langs de baan naar Den Haag

“op naar de demonstratie!”

“weg met de transformatie!”

op het Binnenhof heeft-ie gezwegen

zijn protest had vleugels gekregen

Elly Glerum

(Wolphaartsdijk) schrijft poëzie en proza. Ze publiceerde eerder gedichten en verhalen in verschillende bundels en tijdschriften: *Poëzie op pootjes* (2005), *Haags verleden* (2020), *Het Schrijflab 2019* en *Het Schrijflab 2020*. Ook werkt ze aan een roman.

De vrouw van Martim

Dianne Hoogstrate

“Tsja, gaat u zitten. Mijn naam is Sjoerd. Uw huisarts heeft u naar mij verwezen omdat zij zich zorgen maakt. Sinds de opname van uw man is uw vraag naar slaapmedicatie behoorlijk toegenomen. Ik begrijp van uw huisarts dat uw echtgenoot een delier heeft gehad, alcoholist is, en nu verblijft in een afkickkliniek, klopt dat?”

“Ja.”

“Mooi. Ik bedoel, dat is natuurlijk niet mooi, maar de informatie klopt dan in ieder geval. Tsjonge. U moet een moeilijke tijd achter de rug hebben.”

“Euh, ja.”

“En nu slaapt u slecht?”

“Ja.”

“Maar goed, we kunnen jammer genoeg niet tot in het oneindige slaapmedicatie voorschrijven, dat begrijpt u natuurlijk ook wel.”

“Euh, nee.”

“Dat begrijpt u niet?”

“Dat begrijp ik niet.”

52 “Slaapmedicatie is verslavend. U heeft met eigen ogen moeten zien wat verslaving met een mens doet, daar zullen we het straks vast nog uitgebreid over hebben, en we maken ons ook altijd een beetje zorgen. Wanneer mensen veel om slaapmedicatie vragen, vrezen we – eerlijk gezegd – dat ze aan zelfmoord denken.”

“Oh.”

“Denkt u weleens aan zelfmoord?”

“Nee.”

“Nee? Dat is opvallend. Heel veel mensen in uw situatie fantaseren daar weleens over.”

“Ik ben katholiek.”

“Aha, dus voor u is zelfmoord geen optie. Praktiseert u?”

“Ik bid, maar de kerk is zo ver weg dus... nu ja. Het rijbewijs van Martim is vorig jaar euh, ingenomen en...”

“Ja, dan kan vervoer opeens een obstakel worden. Uw man heeft even in coma gelegen. Dat moet moeilijk en heel spannend voor u geweest zijn. Wat is er op die, hoe lang was het, een dag, anderhalve dag, door u heen gegaan?”

“Niet zoveel.”

“Wat dacht u?”

“Niet zoveel.”

“U heeft niet zoveel gedacht. Wat heeft u dan gedaan?”

“Ik keek naar zijn handen.”

“Zijn handen?”

“Ja.”

“Euh, zagen die er anders uit dan anders?”

“Nee. Hetzelfde.”

“Kunt u iets vertellen over de handen van uw man?”

“Hij heeft korte, dikke vingers, als worstjes, en de meeste haren erop zijn zwart, maar sommige zijn grijs. Zijn handen zijn niet groot en zijn polsen zijn breed.”

“Mevrouw Ribeiro, dit gesprek verloopt een beetje moeizaam. Het is bedoeld om u uit te nodigen over uw gevoelens te praten die de recente gebeurtenissen hebben opgeroepen. Uw huisarts en ik begrijpen heel goed dat u een heel moeilijke tijd achter de rug heeft. Maar slaappillen zijn niet de oplossing. Zou u mij, zo voor de vuist weg, eens kunnen vertellen wat u ervaren heeft, gevoeld heeft, of u misschien ideeën heeft over waarom uw man zoveel drinkt...?”

“Hij drinkt veel omdat hij vindt dat alles plat is. De wereld, de werkelijkheid, het contact met mij. Martim vindt alles plat. Hij kijkt op het leven neer. Hij zit liever in de hel dan bij mij op de bank. Dat heeft hij een keer gezegd.”

“Hmm.”

“Liever in de hel dan bij mij op de bank.”

“Die opmerking heeft veel indruk op u gemaakt, begrijp ik dat goed?”

“Ik denk het wel.”

“U heeft dat misschien heel letterlijk genomen.”

“Hoe zou ik het figuurlijk moeten zien?”

“Hoe hebben jullie elkaar ontmoet? Jullie zijn allebei van Portugese afkomst, heb ik begrepen.”

“Martim en ik zijn onze geschiedenis vergeten. Ik denk dat we dat zo willen laten. Ik wil het, denk ik, voor nu zo laten. Hij wilde liever niets over mijn geschiedenis horen. Hij wilde mij iedere dag opnieuw, zonder geschiedenis. Zonder verhaal. Zonder appel. En dan verweet hij mij oppervlakkigheid. Platheid. Maar hij wilde niets van mij weten. Ik wist niet meer waar ik goed aan deed. Uiteindelijk ben ik zelf alles vergeten. Ik ben, voor hem, mijn eigen geschiedenis vergeten.”

“Hij wilde uw verhaal niet kennen én hij zocht naar diepgang. Mogelijk is er sprake van een paradoxaal verlangen. Wat wilde hij wel van u?”

“Hij wilde mij opeten.”

“Hoe bedoelt u dat?”

“Zoals ik het zeg. Al mijn levenskracht verslinden. Ik maak zijn lievelingseten,

ik schep het op zijn bord als een sacrament, een offer, en hij zegt dat hij liever mij opeet. Hij kijkt naar mijn geslacht. Hij wil het allerkwetsbaarste vlees op zijn bord. En daarna wordt hij boos. Want wanneer hij alles, alles aan mij onttrokken heeft, ben ik een leeg omhulsel geworden. Maar hij houdt niet van leeg.”

“Hoe was dat voor u?”

“Ik weet het niet.”

“Probeer eens.”

“Martim heeft verlangens. Ik moet die laten uitkomen. En als dat niet lukt, drinkt hij veel. En als dat wel lukt, drinkt hij ook veel. Soms wordt hij koppig en kwaadaardig als hij veel drinkt. Soms wordt hij levenslustig en vrolijk en knijpt hij in mijn billen. Heel af en toe drinkt hij niet. Dan is hij verwoestend, slecht of juist prachtig, als honing en kalm, of dan trilt hij. In het begin dacht ik dat hij trilde van geluk. In het begin toen ik nog niets wist van ontwenning en...”

“Ik hoor u zeggen dat hij heel onvoorspelbaar is.”

“Is dat wat u hoort?”

“Ja, of begrijp ik u niet goed? Wanneer ik u niet goed begrijp, moet u het zeggen.”

“Hoe kan ik weten wat u wel of niet begrijpt?”

“Wat heeft u geholpen om in deze razend spannende situatie te overleven?”

“Ik stoort hem niet. Ik heb doeken over de spiegels gehangen. Ik heb blootsvoets op mijn tenen gelopen. Ik heb altijd de goede muziek opstaan. Ik heb de koffie al kant-en-klaar in de filter zodat, wanneer hij niet goed wakker kan worden, ik in een paar seconden koffie heb. Ik kan sneller pistachenoten pellen dan God...”

“U heeft dus lang in angst geleefd. En u bent vast ook verdrietig geweest. Welke gevoelens zijn bepalend voor uw gemoed? Nu, bedoel ik. Nu hij is opgenomen. Nu hij weg is. En niet meer bedreigend is. Hij kan u niet meer opeten, als het ware.”

“Misschien kan hij mij nog wel opeten. Dat weet ik niet. Ik weet nog niet of het helpt dat hij weg is. Haat. Ik voel veel haat.”

“Kunt u die haat beschrijven?”

“Wilde dieren die hem uit elkaar scheuren; ik, die hem wurg in zijn slaap. Ik! Een langzaam vergif waarvan hij gek wordt van de pijn en waarbij er blauwe en groene dampen uit zijn mond komen, maar de dood nog heel lang op zich laat wachten; dat alle, alle mensen de rest van zijn leven naar hem kijken en zwijgen. Zwijgen! Niemand die ooit nog tot hem spreekt. Zijn vader niet, zijn moeder niet, God niet, de duivel niet; demonen die in hem...”

“Juist. U beschrijft eigenlijk wraakfantasieën. Bent u weleens agressief geweest? Tegen Martim of iemand anders? Moedwillig iets vernield, weleens iemand geslagen?”

“Ik heb weleens een avocadoplant vernield.”

“Ha ha, nou dat valt wel mee. Ik hoef me, denk ik, geen zorgen te maken dat u plotseling transformeert in een massamoordenaar. U hoeft niet van de fantasieën te schrikken. Het is een manier van de psyche om zich te ontlasten van een teveel aan ballast, het kan een krachtbron zijn.”

“Ik schrik er ook niet van.”

“Oh, nou ja. Sommige patiënten schrikken er weleens van. Soms kan het ook helpen. Helpt het u?”

“Ik slaap niet, als u dat bedoelt. Wat heb ik aan een krachtbron die ik niet kan gebruiken? Wat heb ik aan haat wanneer ik niet mag vernielen? Wat heb ik eraan een slechter mens te worden als het me niets oplevert? Geen geluk, geen rust, geen slaap? Mijn man zit in die kliniek. Hij kwijlt in zijn slaap. Zijn shirt en borstharen zijn er nat van en stinken in de ochtend. Dokter, ik denk dat wat u een krachtbron noemt, voor mij een druk is die mij verplettert.”

“Zegt u maar Sjoerd.”

“Dokter Sjoerd, ik zou zo geholpen zijn met slaappillen. Alstublieft. Verneder mij niet verder.”

Dianne Hoogstrate

schreef eerder voor kranten en tijdschriften beschouwingen over, in haar eigen woorden, “de kwellingen van het (samen)leven”. Tegenwoordig wijdt ze zich overwegend aan fictie. Tijdens de tweede editie van het Baaierdprogramma Oersoep (2022) werden twee monologen ten gehore gebracht uit de nog ongepubliceerde novelle *Een banier met een vreemd blazoën*. In mei 2023 gaf ze *Gaten in de hemel* uit, een absurdistische vertelling over ervaringen binnen en buiten een afkickkliniek. Deze dialoog, “De vrouw van Martim”, is een hoofdstuk uit dit boek.

Poëzieavond

Wim Hofman

Ze kuste de bos met bloemen,
haar lippen even rood.
Het applaus klonkt hard. En dat
terwijl zij toch zo zacht haar gedichten bracht.
Drie gedichten over hoe liefde vroeg of laat
veranderen kan in haat.
Een over zilveren ansjovisjes, stilletjes
en koploos, netjes in hun blikje.
Het gedicht over de nachtschaduw
en de afgrond waarin de tijd ons duwt
en waarin alles, ja alles verloren gaat
en waarin de Duivel zijn gillende bruiden
met prikkeldraad slaat.
En dan haar verzen over de zee
met zijn grote, groene golven en haar zachte g.
Maar nu ze weer voor haar schrift aan tafel zit,
schijnt de maan door het zolderraam
en maakt de lege bladzij wit.

Wim Hofman

is schrijver en beeldend kunstenaar. Hij schreef boeken, verhalen en gedichten voor kinderen en volwassenen en in 1975 was hij medeoprichter van literair tijdschrift *Slib*. In 2021 won hij de Zeeuwse Boekenprijs.

Colofon

De Baaierd – Tijdschrift voor Zeeuwse literatuur
Jaargang 2/#1 voorjaar 2023

Redactie: Anna de Bruyckere, Marloes Matthijssen, Joyce Pijnenburg,
Christine Ruppert

Bureauredactie en vormgeving: Joyce Pijnenburg en Martien Luteijn

Druk: Graphius, Gent.

Met bijdragen van: Aschwin van den Abeele, Micha Braaksma, Elizabeth
van den Dries, Elly Glerum, Ruud Halberg, Wim Hofman, teja van hof ten,
Dianne Hoogstrate, Rogier de Jong, Rosann Kerckhaert, Jan J.B. Kuipers,
Marloes Matthijssen, Ester Naomi Perquin, Elte Rauch, Il Scaldamore,
Jan Vantoortelboom

©2023 Het copyright blijft eigendom van de auteur.

Omslagillustratie: Magdeleen van Eersel

Illustraties binnenwerk door: Leni van den Berge, Jona Biemans,
Magdeleen van Eersel

Voor kopij of recensie-exemplaren kunt u contact opnemen
met de redactie van *De Baaierd*.

Postadres:

Badhuis Middelburg
Zusterstraat 7
4331 KG Middelburg
info@debaaierd.nl

debaaierd.nl

Letterenpodium De Baaierd is een productie van Stichting Rimpelingen
en wordt ondersteund door Samen in Zee, het Letterenfonds, het VSB-
fonds, het Fonds voor Cultuurparticipatie, de Frits Lensvelt Stichting,
Cultuurfonds Zeelandia en familiefonds Hurgronje.

Nederlands
Letterenfonds
dutch foundation
for literature

VSBFonds.
Iedereen doet mee

Frits LENSVELT STICHTING

Zeelandia
Cultuurfonds Zeelandia

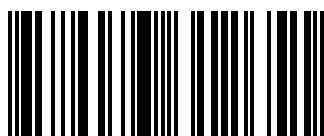

Dit tijdschrift is tot stand gekomen in samenwerking met uitgeverij
HetMoet.

Uitgeverij HetMoet hanteert het copyright. Copyright voedt creativiteit,
stimuleert verscheidenheid, bevordert de vrijheid van meningsuiting en
draagt bij aan een levendige cultuur.

hetmoet.com
ISBN: 978-90-833126-5-1
NUR 324

ISBN: 978-90-833126-5-1

